

In dit nummer

Mede dankzij onze actie kunnen de palingen nu weer ongehinderd naar hun voortplantingsgebied trekken (zie pagina 6 en 7).

Op pagina 18 licht Pauline de Jong toe hoe Minister Veerman misbruik maakt van artikel 75 uit de Flora- en faunawet.

Het dierenrechtenbeleid van dit kabinet deugt niet. Op pagina 22 en 23 leest u hoe dierenbelangenorganisaties hiertegen protesteerden.

Op pagina 8 t/m 16 leest u over de ecologie en het fokken en uitzetten van hamsters in Zuid-Limburg.

INHOUD

- 4 *Harm Niesen*: Niet als het aan Minister Veerman ligt! Naar een verantwoord faunabeheer? In sneltreinvaart stevent het kabinet, gesteund door de Tweede Kamer, af op de situatie van voor de Flora- en faunawet.
- 6 *Pauline de Jong*: Rijkswaterstaat en de paling
Vanwege de ernstige bedreiging voor de hard achteruitgaande palingpopulatie, voerde De Faunabescherming actie tegen het sluiten van de Brouwersdam tijdens de trek van palingen naar hun voortplantingsgebied op zee.
- 8 *Jan Bouterse*: De hamster In deel zes van de serie over herintroductions van diersoorten dit keer het grote verhaal achter de bedreiging en de herintroductie van een klein knaagdier in Zuid-Limburg.
- 17 *Harm Niesen*: Vossen en hamsters in Limburg
Verslag van een mini-symposium over vossen in Limburg, waarin de predatie op hamsters de boventoon voerde.
- 18 *Pauline de Jong*: Flora- en faunawet verder
uitgekleed Hoe vijfentwintig jaar noeste arbeid voor een goed beschermingsbeleid voor dieren in amper twee jaar volledig om zeep wordt geholpen.
- 20 Groesbeekse vossenaffaire vol leugens
en bedrog Jagende dierenarts probeert met bedenkelijke middelen bij Gelderse politici begrip te kweken voor de vossenjacht.
- 21 De buit van Vos(s) Vaste rubriek over jacht en dieren
in het nieuws.
- 22 *Pauline de Jong*: Dierencoalitie presenteert Tob 40
kabinet Balkenende Verslag van de actie van zeven dierenbelangen organisaties tegen het ongewenste kabinetsbeleid ten aanzien van de dieren- en dierenrechten.
- 24 *Tom Looij*: Natuur- en
dierenbeschermingszegels Vaste rubriek.

Omslag Zeven dierenbelangen organisaties protesteerden op 16 november op het Binnenhof in Den Haag tegen het huidige kabinetsbeleid inzake jacht en dierenrechten. Ze boden de vaste kamercommissie voor LNV een petitie aan met veertig punten, de Tob 40, waarin de belangrijkste verslechtingen op het gebied van dierenwelzijn waren samengevat. Zie ook pagina 22 en 23 (foto: Rob Voss).

COLOFON

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaal tijdschrift van De Faunabescherming, Amstedijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen, Telefoon (020) 641 07 98. Argus wordt toegestuurd aan donateurs die minstens € 16,- per jaar betalen via Postbanknummer 116072 te Renkum, Sympathisanten betalen minstens € 5,- per jaar en ontvangen jaarlijks de Fauna-Nieuwsbrief. Indien u De Faunabescherming testamentair wenst te gedenken, wordt u verzocht contact op te nemen met de penningmeester.

Donateursadministratie

Postbus 150, 6870 AD Renkum, Postbanknummer 116072.

Bij betaling vanuit het buitenland dient men één van de genoemde codes toe te passen namelijk:

IBAN: NL36 of PSTB 0000 116072 of BIC: PSTBNL21.

Secretariaat

Mw. A. P. de Jong, Amstedijk Noord 135, 1183 TJ Amstelveen,

Telefoon (020) 641 07 98, Telefax (020) 647 37 00,

E-mail: faunabescherming@wanadoo.nl

Penningmeester

Mw. R. Boeye-Bant, Bergsepad 6, 1244 PS Ankeveen,

Telefoon (0294) 25 13 19

Bestuur

L. v.d. Abeele, R. Boeye-Bant, M.C.J. Bouterse, R. Busser,

G.A. Ellenbroek, A. Hidding, A.P. de Jong, N. Koffeman,

H.H. Niesen, J. Poeder, R. Stockmann, S.H.D. Voss.

Adviseur

G. Udb

Medewerkers

Jan Bouterse, Gerard Ellenbroek, Pauline de Jong, Niko Koffeman,

Harm Niesen, Norman van Swelm, Marianne Thieme.

Redactieadres

Gerard Ellenbroek, Ratelaar 47, 7322 GM Apeldoorn,

Telefoon (055) 360 36 06, E-mail: ga.ellenbroek@chello.nl

Fotoredactie

Rob Busser, Berkelsingel 5, 7201 BK Zutphen,

Telefoon (0575) 51 54 62, Telefax (0575) 54 61 43

E-mail: studiorb@planet.nl

Website

www.faunabescherming.nl

Vormgeving

Rob Busser (studio RB), Zutphen

Druk

Tesink bv, Zutphen

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de Fauna-Knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeleid. U kunt zich abonneren door overmaking van € 8,- per jaar op Postbanknummer 116072 ten name van donateursadministratie De Faunabescherming te Renkum, onder vermelding van 'Knipselkrant'. Voor de krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: Fauna-Knipselarchief, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn.

Doelstelling

De Faunabescherming is een landelijke organisatie. Haar doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeleid. De Faunabescherming tracht haar doel te bereiken door het bepleiten van verbetering in de wetgeving, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het bekend maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Niet als het aan Minister

Alweer de laatste Argus van dit jaar. Een jaar waarin de jachtgezinde meerderheid van de Tweede Kamer haar missie heeft volbracht. Na de inleidende schermutselingen in 2003 hebben alle verworvenheden van de Flora- en faunawet nu definitief het onderspit gedolven. Dat er maar héél snel nieuwe kamerverkiezingen mogen komen.... Nog maar een jaar of drie geleden waren de jagers ervan overtuigd, dat ze hun geweer wel aan de wilgen konden hangen. Gedegradeerd tot af en toe wat schadebestrijding op z'n allerbest en verder niks meer. Maar helaas. Nauwelijks een maand na het inwerking treden van de nieuwe wet in april 2002 waren er verkiezingen voor de Tweede Kamer en sindsdien is een zeer succesvol ondermijningsproces in gang gezet. Daar hebben we maar al te vaak aandacht aan besteed. Met in het achterhoofd het vage optimistische gevoel dat dit toch wel de laatste aanslag op het streven naar een verantwoord faunabeleid was geweest. Tegen beter weten in natuurlijk. Want waarom zouden de CDA-, VVD- en LPF-jagers, met grote regelmaat gesteund door D'66 en de kleine christelijke partijen, stoppen met hun missie voordat we weer terug zijn bij de situatie van beginjaren zeventig? Toen was jagen nog heel gewoon. Konden jagers zonder enig weerwoord hun eigen regels vaststellen of laten vaststellen. Beetje netwerken, hoewel die term toen nog niet bestond, was voldoende. Natuur is en blijft een ondergeschoven kindje in de politiek. En het lijkt er sterk op dat de meeste gevestigde natuurbeschermingsorganisaties zich daar zonder veel tegenspartelen bij neer hebben gelegd. Hoe is het anders te verklaren dat de honderdduizenden overwinterende ganzen in de praktijk weer op grote schaal verjaagd en geschoten mogen worden, terwijl een jaar of zeven geleden in een kamerbreed aangenomen motie werd vastgesteld dat er in ons land nooit meer op trekvogels zou worden geschoten? En hoe is het anders te verklaren dat op dit moment in alle provincies - twee en half jaar later dan de wet vereist - faunabeheerplannen worden gepresenteerd die veel en veel verder gaan dan zelfs onder de oude Jachtwet mogelijk was? Die plannen worden gemaakt door jagers en door grondgebruikers. Dus ook door Natuurmonumenten, de provinciale landschappen en Staatsbosbeheer.

Mede in hun naam bestaat er in de praktijk maar één middel om eventuele schade te voorkomen en dat is, u raadt het al, schieten. Zoveel als men maatschappelijk aanvaardbaar acht en vooral gedurende het hele jaar. En provinciebesturen staan onder grote druk om deze plannen nog goed te keuren ook. In de eerste plaats omdat ze blij zijn dat er na twee of drie jaar tenminste eindelijk iets is en ten tweede omdat het ook bij hen een ondergeschoven kindje is. Weinig kennis van zaken en weinig tijd voor echte aandacht. En over een paar jaar evalueren we de plannen wel. Dat in de tussentijd bijvoorbeeld vele essentiële overwinteringsgebieden voor ganzen naar de andere wereld zijn geholpen zien de politici niet. Op voorhand moeten de provincies ontheffingen verlenen om buiten het jachtseizoen om en vaak voor vele jaren vossen, kraaien, ganzen, eenden, duiven, hazen en konijnen te schieten. Bij 'dreigende schade', dat wel. Maar niemand anders dan jager of boer oordeelt daarover! Honderdduizend ganzen en vele duizenden knobbelzwanen moeten er jaarlijks worden geschoten om de 'onaanvaardbare schade' aan de landbouw te voorkomen. Mede in naam van Natuurmonumenten, de Provinciale Landschappen en Staatsbosbeheer. Weten de leden van de twee eerst genoemde organisaties eigenlijk wel wat er uit hun naam gebeurt? Wij geloven daar niets van. Hadden die organisaties niet allemaal een standpunt dat kort gezegd luidde 'geen jacht, tenzij'? Daar blijkt niets van. Wat telt is slechts de wens van de jager om een soort te bejagen en de wens van de boer in geval van al of niet vermeende schade in ieder geval te jagen. De noodzaak en de effectiviteit daarvan staan op geen enkele manier ter discussie, laat staan dat iemand een poging zou doen het wetenschappelijk te onderbouwen. Klaar? Was het maar waar. Zoals hiervoor al gezegd, we moeten terug naar de goede oude tijden. Toen beschermd en bedreigde diersoorten natuurlijk geen belemmering konden vormen voor een economisch belang. Dat probleem heeft minister Veerman rigoureuus aangepakt. Het bestaat in de praktijk niet meer. Er is een aantal soorten dat dan weliswaar beschermd is, maar toch wel op erg veel plaatsen voorkomt. Vanaf 2005 hoeven we met de aanwezigheid van deze dieren in de praktijk geen rekening meer te houden. Dat geldt

Het is de vraag of de leden van Natuurmonumenten en de provinciale landschappen wel beseffen dat hun organisatie mede verantwoordelijk is voor het opstellen van faunabeheerplannen die vaak veel verder gaan dan onder de oude jachtwet mogelijk was (foto's: Rob Busser).

Veerman ligt!

bijvoorbeeld voor reeën, veel muizen, gewone padden, groene en bruine kikkers en dergelijke. Enkele erg zeldzame soorten die bijna uitsluitend in natuurreservaten voorkomen, behouden hun streng beschermde status. In de praktijk lopen die toch weinig risico om door projectontwikkelaars van hun leefgebied te worden beroofd. Dat geldt bijvoorbeeld voor boommarter, eikelmuis, vuursalamander en adder. De overgrote meerderheid van de 'beschermde' soorten, waaronder alle vogelsoorten, zijn afhankelijk geworden van een door het ministerie goedgekeurd, maar door bijvoorbeeld de bouwondernemers zelf opgesteld, plan dat moet garanderen dat de populatie niet wordt aangetast. Welke populatie? Op de plaats van een bouwproject wordt hij per definitie aangetast. Op wereldschaal? Dan is er waarschijnlijk nooit een probleem. Wie dat controleert? Geen idee. Volgens de minister is het allemaal geen probleem, als het leefgebied van een soort wordt aangetast trekken ze toch gewoon weg? Voor vogels is dat al helemaal eenvoudig, die kunnen tenslotte vliegen. De vraag is alleen: waarheen? Dit is overigens niet het enige goede idee van onze minister. Welbewust kwam in de Flora- en faunawet het argument 'populatiebeheer' om op dieren te schieten niet voor. Dit in de ogen van jagers ernstige gebrek wordt ook verholpen. En niet te vergeten: *er mag weer volop voor het plezier geschoten gaan worden in natuurreservaten, mits de soorten waarvoor het gebied als reservaat is aangekocht daar niet erg onder lijden.* Een weldenkend mens vraagt zich af of de Tweede Kamer dit allemaal pikt. Daar is een oplossing voor gevonden. De minister kondigt dit gewoon af, als Algemene Maatregel van Bestuur. Voor het eind van het jaar mag de Kamer zeggen wat ze ervan vindt, maar meer ook niet. Het meest vergaande zou zijn, dat er een verzoek tot uitstel wordt ingediend. Maar het gaat in ieder geval door. Naar een meer verantwoord faunabeheer? Dat er maar heel snel verkiezingen mogen komen. En misschien moeten er eerst echte rampen gebeuren voordat de politiek en maatschappelijk verantwoordelijken doen wat er van ze verwacht mag worden.

Harm Niesen

Beste donateurs

Het jaar 2004 was een rumoerig jaar zowel in de wereldgeschiedenis als in onze specifieke aandachtsfactor. Veel is er gebeurd. Teveel om hier 'even' allemaal aan te stippen. Ons jaarverslag komt nog.

Maar nu, bij de ingang van het nieuwe jaar willen wij als bestuur u hartelijk, zeer hartelijk danken voor uw donaties, suggesties en andere steun die het mogelijk maakte(n) onze activiteiten te ontplooiën. Zonder u waren wij er niet.

We zijn er overigens nog lang niet, dus we gaan vastberaden door.

Blijf ons alstublieft steunen. In het belang van de sprakeloze dieren.

Hierbij voegen we één sticker die u kunt gebruiken voor het goede doel.

Voorts wensen wij u een voorspoedig jaar toe, waarvan we vurig hopen dat het wat meer mens- en diervriendelijk zal worden.

Daar zullen we ons gezamenlijk krachtig voor blijven inzetten.

De voorzitter, Jeen Poeder

jachthutten.nl

Vanaf de volgende editie van Argus starten we met een nieuwe rubriek op de achterpagina: Jachthutten.nl. Sinds de presentatie van de website 'www.jachthutten.nl' in juni dit jaar zijn er al ruim tweehonderd jachthutten en hoogzitten aangemeld. Al deze bouwwerken zijn, met de bijbehorende locatie en eventuele verdere informatie, te zien op de website. Maar we willen er méér! We willen alle lezers van Argus oproepen de komende winter en lente tijdens hun wandelingen hun fototoestel mee te nemen en speciaal op te letten of ze 'verdachte' objecten in het veld waarnemen. Nu de bladeren van de bomen zijn, moeten jachthutten en hoogzitten extra opvallen. Om ze nog meer op te laten vallen, hebben we met deze Argus een sticker meegestuurd met de tekst: 'PAS OP! VAN HIERUIT SCHIETEN ZE OVERHOOP' met het verzoek om deze op zo'n bouwsel te plakken. Op die manier kunnen we ook niets-vermoedende wandelaars en natuurliefhebbers duidelijk maken, dat zo'n hut echt niet bedoeld is om onschuldig dieren te kunnen observeren.

Vanaf het eerste nummer van Argus in 2005 dus telkens op de achterpagina: de jachthut van het kwartaal.

Redactie

Over het leven van de paling (officieel: aal, *Anguilla anguilla*) en met name over de voortplanting is tot op heden heel weinig bekend. Het idee bestaat dat de volwassen dieren naar de Sargassozee trekken om ergens in de buurt van de Bermudadriehoek te paaien. Er is echter nog nooit een paaiende aal gezien! De enige aanwijzing dat het ergens in die omgeving moet plaatsvinden is het feit dat in die regio de kleinste larfjes zijn waargenomen. Deze larfjes komen met de warme golfstroom mee richting Europa, waar ze in de vorm van glasaaltjes de rivieren optrekken. In zes tot tien jaar groeien deze aaltjes uit tot volwassen dieren om uiteindelijk als een geslachtrijpe aal (schieraal) het zoete water weer te verlaten en terug te keren naar hun voortplantingsgebied.

'Rode lijst'-soort

Zeker is dat het al jaren heel slecht gaat met de aal. De intrek van glasaal in heel Europa is dramatisch gedaald. Op dit moment is het aantal glasaalen voor de kust ongeveer één procent van het aantal dat daar eind jaren vijftig nog kon worden aangetroffen. Er worden diverse oorzaken genoemd voor deze dramatische achteruitgang, zoals de vervuiling, de visserij en de veranderingen in het klimaat. Feit is echter dat de palingvisserij in ieder geval een grote bijdrage heeft geleverd aan die achteruitgang. Als gevolg van de afgenomen intrek van glasaaltjes is de palingvisserij in heel Europa sterk gedaald. De aal werd zelf op de 'Rode Lijst' van bedreigde en kwetsbare vissoorten geplaatst. Maar in plaats van het verminderen van de visserijdruk om de populatie de gelegenheid te bieden zich te herstellen, werd onder andere in het IJsselmeer het aantal fuiken enorm uitgebreid. Toch heeft dit niet kunnen verhinderen dat de aalvangst in het IJsselmeer na een piek van bijna vijfduizend ton in 1950 kelderde tot minder dan vierhonderd ton in 2000. Het zal duidelijk zijn dat een dramatische daling van het aantal volwassen aalen dat ons land weet te verlaten om zich naar de voortplantingsgebieden te begeven consequenties heeft voor het aantal glasaaltjes dat kan terugkeren. Zowel op nationaal als op Europees niveau begint men zich hier inmiddels zorgen over te maken. Diverse Europese adviesorganen hebben in de jaren negentig al geconstateerd dat de aalstand zich niet binnen veilige biologische grenzen bevindt en dat visserij op de huidige basis

Rijkswaterstaat en

PAULINE DE JONG

niet kan doorgaan. Zij hebben aangedrongen op een internationaal herstelplan. En de toenmalige staatssecretaris van Visserij heeft in 2002 enkele concrete maatregelen aangekondigd, zoals het wegnemen van beletselen voor de intrek van glasaal en de uittrek van volwassen aalen richting de oceaan.

Sluisbeheer

Vervolgens vindt er op dit punt kennelijk geen enkel overleg plaats tussen de ministeries van Landbouw en van Verkeer en Waterstaat. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het sluisbeheer dat Rijkswaterstaat, dat onder het ministerie van Verkeer en Waterstaat valt, voert in de Brouwersdam die het Grevelingenmeer scheidt van de Noordzee. Om het zoute ecosysteem in

dit meer te behouden werd de sluis in de Brouwersdam in werking gesteld, zodat in de winterperiode uitwisseling met de Noordzee mogelijk werd gemaakt. Tijdens de trek van de schieraal werd de sluis echter zoveel mogelijk gesloten in het belang van de palingvisserij!

In 1999 werd een nieuw beheersplan voor dit meer opgesteld voor de periode 1999 tot en met 2003, waarbij het doel was om natuurwaarden zoveel mogelijk te herstellen of te versterken. Gezien de nationale en internationale waarschuwingen met betrekking tot de aalstand lag het voor de hand dat het pro-visserijbeleid zou worden geschrapt en dat de sluis, juist tijdens de trek van de schieraal, zou worden geopend. Tot onze niet geringe verbazing bleek Rijkswaterstaat ons klemmende beroep om te kiezen voor de belangen van de paling en niet voor de belangen van de palingvisserij volledig naast zich neer te leggen. In het Waterbeheersplan 1999-2003 werd bepaald dat gedurende de trekperiode van de schieraal de Brouwerssluis dertig dagen zou worden gesloten op door de vissers te bepalen tijden.

Publiciteit

Vanwege het verlopen van het Waterbeheersplan moest dit jaar opnieuw een besluit worden genomen. En gezien het feit dat de staatssecretaris van Visserij in 2002 in een brief aan de Kamer expliciet had aangegeven dat 'het sluis- en stuwbeheer gericht op het (binnen)houden van schieraal' moest worden beëindigd, hadden wij er alle vertrouwen in dat het vissersvriendelijke beheer van de Brouwerssluis

Ligging van de Brouwersdam tussen Goeree-Overflakkee en Schouwen-Duiveland.

Paling (foto: Rob Busser).

de paling

nu toch wel afgelopen zou zijn. Rijkswaterstaat stelde onze organisatie in de gelegenheid haar zienswijze te geven op het concept-besluit inzake het beleid voor de komende vijf jaar. Tot onze verbazing werd hierin voorgesteld om de zogenaamde dertig-dagenregeling ongewijzigd voort te zetten en dus gewoon door te gaan met het gebruiken van de sluis als een enorme palingfuik. Uiteraard hebben wij daartegen heftig geprotesteerd en Rijkswaterstaat met klem gewezen op de ernstige situatie waarin de paling zich bevindt, op het aanstaande Europese herstelplan en op de maatregelen die door het ministerie van Landbouw zijn genoemd. Maar aangezien wij weinig vertrouwen hadden in de goede afloop hebben wij tevens de publiciteit gezocht. Zo hebben wij de problematiek in het VARA-programma Vroege Vogels uitgelegd en luisteraars opgeroepen ons te steunen. Wij hebben daartoe gevraagd via onze website een brief te sturen aan minister Veerman (Landbouw) en minister Peijs (Waterstaat) waarin hen werd gevraagd de sluis open te houden om de aal de gelegenheid te bieden naar het voortplantingsgebied te trekken. Meer dan zevenhonderd luisteraars hebben aan deze oproep gehoor gegeven.

Toch succes

Naar aanleiding van deze uitzending zijn er door GroenLinks kamervragen gesteld. Tot onze vreugde kondigde de minister van Landbouw in zijn antwoord aan dat *'de betrokken palingvissers zeer binnenkort de mededeling kunnen verwachten dat op 1 januari 2005 het nieuwe Waterbeheersplan in werking zal treden en dat daarmee de dertig-dagenregeling vervalt'*. Half november kwam het verlossende bericht van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. Rijkswaterstaat deelt onze zorg met betrekking tot de ernstige situatie waarin de aal zich thans bevindt. En na overleg met het ministerie van Landbouw wordt besloten om nu toch eindelijk in te zetten op voorzorgsmaatregelen ter bescherming van de uittrekkende schieraal. Besloten wordt om het Waterbeheersplan Grevelingenmeer vast te stellen voor de periode tot 2009, waarbij met ingang van 2005 de Brouwerssluis het gehele jaar zal worden geopend.

Tussen droom en daad

Vooropgesteld, boeren ondervinden onder omstandigheden behoorlijke schade aan percelen en gewas door vraat van wild. En de wet- en regelgeving als het gaat om het beperken van die schade zullen ze ongetwijfeld ervaren als een korset.

Begrijpelijk dat boeren nog wel eens begerig naar het jachtgeweer kijken. Niettemin vind ik de stelling om boeren weer het recht te geven schadelijke dieren af te schieten onzinnig.

We hebben niet voor niets in onze beschaafde wereld om zeer gewichtige redenen afgesproken dat dat niet mag. Bovendien helpt het niet of nauwelijks, als je wat verder kijkt dan het perspectief van de individuele boer. Zoals Elsschot al schreef: *'tussen droom en dood staan wetten in de weg en praktische bezwaren'*.

Wet- en regelgeving, zoals sinds twee jaar de nieuwe Flora- en faunawet, bepaalt dat alleen in een afgesproken periode, vaak het winterseizoen, mag worden gejaagd op konijnen, hazen, fazanten, eenden en houtduiven. Voor andere diersoorten, bijvoorbeeld voor sommige soorten ganzen en voor smienten, wordt onder strikte voorwaarden ontheffing verleend, aan een 'jachthouder', in het kader van 'schadebestrijding'. Maar in andere gevallen gaat die vlieger niet op. Ontstaat in die laatste gevallen schade, dan krijgen boeren daarvoor in principe een tegemoetkoming. Het Faunafonds biedt een objectieve taxatie van het verlies. Toegegeven, wat niet kan worden getaxeerd is de frustratie bij de getroffen boer die immers een gewas wil telen om van te bestaan, niet ten behoeve van wilde dieren.

Naast de wet beschermen ook internationale verdragen en regelgeving, zoals de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn, wilde dieren verregaand in natuur- en andere gebieden. Al die regelgeving is ervoor bedoeld om het voortbestaan van de soorten, dat veelal onder grote druk staat, na te streven. Dat is een groot goed naar mijn mening, waar we niet meer van moeten terug komen.

Maar naast een droge verwijzing naar wetten en regels wil ik nog wel een paar andere kantekeningen plaatsen. Wanneer een wild zwijn een pas ingezaaid maïsveld heeft bezocht, dan is er overduidelijk sprake van schade. Maar veel gewassen, bijvoorbeeld gras, zijn goed bestand tegen begrazing en hebben een groot herstelvermogen. Dat maakt schade vaak een zaak van beleving, maar objectief nog al eens moeilijk vast te stellen. Belangrijker is dat jacht vaak nauwelijks helpt om schade te voorkomen, tenzij we heel drastisch te werk zouden gaan. Stel dat een boer in het Eemgebied te maken krijgt met een eendenvaal en dat op die eenden mag worden geschoten. Hij zal een aantal kunnen doden, maar de meeste niet. Ze gaan wel weg naar de buurman. Die mag ook zijn geweer grijpen en het probleem naar zijn buurman verplaatsen. Enzovoorts. Daar schieten we dus niet zoveel mee op.

Natuurbescherming, het belang en de intrinsieke waarde van de diersoorten en hun voortbestaan overstijgt het belang van de individuele boer verre. Dat de samenleving de getroffen boer daarvoor behoorlijk schadeloos stelt, vind ik ook een punt van beschaving.

Geert Groot Bruinderink (Alterra)

Bron: Gooi en Eemlander

De hamster

JAN BOUTERSE

In het vorige nummer van Argus (3/2004) stond een stukje van Harm Niesen over de hamster. Dat artikel was geschreven naar aanleiding van persberichten waarin de vereniging 'Das en Boom' pleitte voor het afschieten van vossen om nog iets te kunnen redden van hun fok- en herintroductieproject met hamsters in Zuid-Limburg. Al vaker hebben we ons in Argus kritisch uitgelaten over de bemoeienis van allerlei groeperingen en het gesol met onze inheemse hamster. Hoog tijd om eens goed te kijken naar de ecologie van dit dier en naar de zin en onzin van wat men heeft gedaan om de zieltogende Limburgse populatie nieuw leven in de blazen. Dit artikel vormt een onderdeel in de serie over herintroducties van dieren in Nederland.

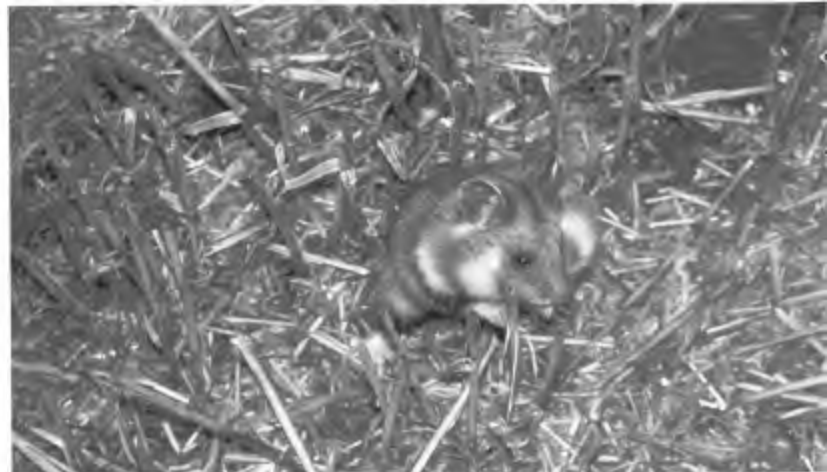
Hamster of korenwolf?

De hamster, ook wel gewone hamster genoemd, heeft in Zuid-Limburg de volksnaam 'korenwolf' gekregen. In de media wordt het dier, vooral onder invloed van organisaties die zich bezighouden met de herintroductie, zoals Das en Boom, steevast met deze volksnaam aangeduid. De herkomst van de naam vereist een nadere toelichting. 'Korenwolf' schijnt een verbastering te zijn van 'korenwòd' en een 'woof' is een Limburgse benaming voor een inhelig iemand. De korenwoof is een uitermate fel diertje, dat de strijd aanbindt met zijn aanvallers (bijvoorbeeld honden) en waarvan wel wordt vermeld dat het zich vastbijt in de broekspijpen van mensen, die al te dicht in zijn buurt komen. Maar met wolven heeft onze hamster of korenwoof niets te maken. De hamster, in het Duits Feldhamster, moet niet worden verward met twee knaagdieren die wel als huisdier worden gehouden: de kleinere goudhamster, (*Mesocricetus auratus*) ook wel Syrische goudhamster genoemd, een dier dat voorkomt in een klein gebied in West-Azië en de uit Zuid-Amerika afkomstige cavia (*Cavia aperea*).

Ecologie van de hamster

Het naslagwerk Dieren (*David Burnie, 2002*) vermeldt dat de gewone hamster de grootste hamstersoort is, roodbruin van kleur op de rug, zwart op de buik, wat een zeldzaamheid is bij zoogdieren, en met witte vlekken op de wangen, keel, flanken en poten. De lengte varieert van twintig tot vierendertig centimeter, het gewicht van honderd tot negenhonderd gram. Na een draagtijd van achttien tot twintig dagen worden tot twaalf jongen geboren die drie weken worden gezoogd en na acht weken volgroeid zijn. Het boek stelt verder dat de soort 'thans niet bedreigd is'.

De Atlas van de Nederlandse Zoogdieren (*Broekhuizen et al., 1992*) schrijft over de hamster dat het een palearctische soort is die in een aaneengesloten gebied in Oost-Europa voorkomt, globaal gezien ten oosten van de Elbe en Donau en ten westen daarvan in van elkaar geïsoleerde populaties in Frankrijk, België, Nederland en het westen van Duitsland. We vinden hamsterpopulaties uitsluitend op löss- en leembodems die goed ontwaterd en doorlucht zijn en niet te veel stenen bevatten.

Een valpijp is een verticaal omhooggegraven buis die wordt gebruikt als vluchtweg wanneer de hamster buiten de burcht onraad bespeurt.

Foto's bij dit artikel zijn van Ed Gubbels en uit het archief van Jan Baars.

Boven een hoogte van zeshonderd meter zullen we geen hamsters meer vinden. Al met al zijn dat de voorwaarden voor de beste kwaliteit akkergronden en onderzoekers hebben inderdaad vastgesteld dat hamsters vooral worden gevonden waar de landbouw de hoogste productiviteit kan verwachten. Hamsters leven solitair. Vrouwtjes en mannetjes leven gescheiden en ontmoeten elkaar alleen bij de paring. Ze houden een winterslaap, maar worden daarin om de zes á zeven dagen wakker om te eten van de wintervoorraad aan zaden, wortels en andere plantaardige kost, die zij in hun burcht hebben aangelegd.

In de zomer eten de dieren ook wel wormen, larven en dergelijke. Hamsters worden in het wild niet oud: de meeste dieren halen de twee winters niet. Ook de Atlas van de Nederlandse Zoogdieren (l.c.) meldt: *'Uit de verkregen gegevens lijkt de conclusie gerechtvaardigd dat de hamster in Nederland nog niet direct met uitsterven wordt bedreigd'*. Daarbij moet gezegd worden dat op het moment dat het boek in 1992 werd uitgegeven een groot-schalig inventarisatieonderzoek nog moest beginnen. Dat dat toen nog niet was gebeurd, heeft mede te maken met het feit dat het bij hamsters vaak lastig is om het voorkomen van de soort en de aantallen met grotere zekerheid vast te stellen: de diertjes zijn in het algemeen in de schemering en 's nachts actief. Onderzoekers zijn daarom in belangrijke mate aangewezen op indirecte waarnemingen, zoals het signaleren van graafactiviteiten (burchten), die alleen vast te stellen zijn wanneer de bodem weinig of niet met vegetatie is begroeid. Bij graanakkers is dat in de regel de korte periode tussen de oogst en de volgende bewerking van de grond. Percelen met aardappelen, bieten en maïs zijn in de nazomer en vroege herfst nog geheel met gewas begroeid en daarom in de praktijk voor onderzoek ongeschikt. Tenslotte is er het probleem dat er geen vaste regels te geven zijn om aan de hand van het aantal gevonden burchten of vluchtgaten de grootte van een hamsterpopulatie uit te rekenen.

Hamsterplagen

Terwijl in landen als Hongarije, Roemenië en Joegoslavië in recente tijd nog hamsterplagen voorkwamen (Oost-Slowakije, 1970-1972), geldt dat zeker niet voor de gebieden ten westen van de eerder genoemde rivieren. In vrijwel alle recente literatuur over de hamster is te lezen dat sprake is van een algemene achteruitgang van de hamsters in de daar voorkomende populaties. Daarbij is het echter niet duidelijk wanneer die achteruitgang is begonnen.

Volgens de Atlas van de Nederlandse Zoogdieren heeft de hamster in de afgelopen honderd jaar in Nederland en België een uitbreidingsfase gekend, namelijk na een hamsterplaag die woedde in het jaar 1879. Daarvóór zijn de gegevens schaars en was de soort in Nederland alleen met zekerheid bekend in Zuid-Limburg, ten zuiden van de lijn Ittersen-Hoensbroek. Later is er ook een beperkt aantal waarnemingen uit Midden-Limburg, tot aan Grevenbicht en Roermond. De oorzaak van de genoemde sterke toename van de hamsterpopulaties was waarschijnlijk de in die tijd overheersende positie van de graanteelt, gecombineerd met de hogere oogstopbrengst door het gebruik van beter zaaigoed en kunstmest. Na 1915 zijn er vrijwel geen hamsterplagen meer geweest. Daarbij heeft vermoedelijk een rol gespeeld dat veel akkers in grasland zijn omgezet. Volgens wetenschappers telt een duurzame hamsterpopulatie minimaal tweehonderd dieren. Waarschijnlijk zijn alle West-Europese hamsterpopulaties kleiner dan dit minimum.

Zomer- en winterburchten

Bij het maken van een burcht beginnen hamsters meteen met het graven van een pijp die onder een hoek van ongeveer vijfenvieftig graden schuin de grond in gaat. Zodra het dier op voldoende diepte zit, maakt het horizontale zijgangen en een nestkamer. Vanuit de zijgangen worden op één of meerdere plekken pijpen loodrecht omhoog gegraven; de vrijkomende

Valpijp met een diepte van circa veertig centimeter.

grond wordt via de schuine gang naar buiten afgevoerd. Die diameter van de valpijpen bedraagt zes tot tien centimeter, afhankelijk van de grootte van de hamster en van de mate waarin de pijp is gebruikt. Uit Oost-Europa was bekend dat hamsters zogenaamde winterburchten maken, dieper gelegen (tot twee meter onder het maaiveld) dan hun zomerburchten. Winterburchten zijn ook in Limburg waargenomen, en wel door Leo Backbier en Ed Gubbels die over hun hamsteronderzoek hebben gerapporteerd in het Natuurhistorisch Maandblad van 1994 en bij een congres over de hamster dat in 1998 in Halle (Duitsland) is gehouden. Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste waarnemingen en conclusies uit hun onderzoek.

Rond 1990 werd door verschillende mensen geconstateerd dat er nog maar weinig hamsters werden gevonden. Daarop zijn Backbier en Gubbels begonnen met een inventarisatie. Eerst was deze grootschalig opgezet, maar al snel (in 1993) concentreerden de onderzoekers zich op en rond een graanakker bij Sibbe, even ten noorden van Margraten, waar nog meerdere hamsterburchten werden aangetroffen. Een belangrijke waarneming was dat het in deze graanakker uitsluitend zomerburchten betrof, met een valpijphoogte van gemiddeld veertig centimeter. Dat betekent dat na de graanoogst de hamsterburchten alleen een oppervlakkige bodembewerking zouden kunnen doorstaan, maar dat de dieren in de problemen moesten komen bij ingrepen als (diep)ploegen. Backbier en Gubbels hebben vervolgens ontdekt dat ook in Limburg hamsters diepe winterburchten maken, en wel in wegbermen en ruigtes in de directe omgeving van de akkers. Daar is in de regel meer dekking en is er veel minder gevaar van verstoring door graaf- of ploegwerkzaamheden. Het was voor de onderzoekers echter onduidelijk welk deel van de hamsterpopulatie gebruikmaakte van de winterburchten en welk deel in de ondiepere burchten op de graanakkers bleef. Hoe het ook zij, het lijkt erop dat de winterburchten - die vaak jarenlang gebruikt worden - een belangrijke factor zijn voor de hamsters om te kunnen overleven. Backbier en Gubbels stellen mede op grond van deze winterburchten dat de hamster niet zo zeer een soort is die gebonden is aan graanakkers, maar meer nog aan een akkerlandschap.

Oorzaken van achteruitgang

De moderne landbouwpraktijk heeft gezorgd voor een enorme achteruitgang van de inheemse flora: akkeronkruiden behoren tot de meest bedreigde planten in Nederland. Deze afname is niet alleen kwalitatief maar ook kwantitatief en is één van de oorzaken dat vooral in het voorjaar hamsters weinig voedselbronnen ter beschikking hebben. In de literatuur over hamsters is verder steeds te lezen dat zware bemesting (zoals met drijfmest) en bodemverdichting door zware landbouwmachines zeer negatief zijn voor hamsters: de doorluchting van de bodem wordt dramatisch slechter, met fatale gevolgen voor de hamsters die in hun ondergrondse verblijven afhankelijk zijn van een goede ventilatie van de bodem. Zware bemesting en bodemverdichting treden versterkt op bij de verbouw van maïs, in de afgelopen decennia met stip het meest populaire akkergewas in Nederland. De gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen als insecticiden en fungiciden zijn nog weinig onderzocht, maar er zijn aanwijzingen dat het vaak intensieve gebruik daarvan negatief uitwerkt op de vruchtbaarheid van de hamsters. De verarming van het akkerlandschap wordt verder versterkt door de toenemende grootte van de percelen (waardoor er minder plaats is voor soortenrijke zoomvegetaties); het in grote lijnen afgenomen assortiment aan cultuurgewassen dat wordt verbouwd (van tien naar drie tot vier soorten per vierkante kilometer); een snellere opeenvolging van veranderingen in het akkerbiotoop, veroorzaakt door voortschrijdende mechanisering, grotere zaaidichtheid van de gewassen (met daarom minder kansen voor onkruiden) en intensieve beregening van akkers.

Beschermingsmaatregelen voor de hamster

In 1990 pleitte de werkgroep Zoogdieren van het Limburgse Natuurhistorisch Genootschap bij de overheid om concrete beschermingsmaatregelen voor de hamster. Dat leidde ertoe dat de provincie en het ministerie van LNV geld ter beschikking stelden waardoor in 1994 een inventarisatie kon worden uitgevoerd door de stichting Hamsterwerkgroep Limburg. Aan de hand van de resultaten daarvan werd in 1996 een beschermingsplan gepresenteerd. Bij de inventarisatie werden in totaal negenennegentig hamsterburchten gevonden, waarvan er elf in voederbietenakkers en vijf in wegbermen, graften en dergelijke. Tweederde van de negenennegentig burchten lag in drie relatief kleine gebieden ten oosten van Maastricht, de overige meer verspreid in het landschap. De maatregelen van het beschermingsplan hadden betrekking op de drie 'kerngebieden' en hielden het volgende in: met de boer van het land waarop de hamsterburchten zich bevinden worden afspraken voor een periode van vijf jaar gemaakt, gericht op het vermijden van onrust in de periode na de oogst. Voorschrift daarbij is dat de grondbewerking niet dieper gaat dan veertig centimeter en een verbod op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in een straal van vijf meter rondom een hamsterburcht. Als compensatie zou de boer fl. 200,- per hamsterburcht per jaar krijgen. Daarnaast waren de maatregelen van het beschermingsplan gericht op een verbetering van de kwaliteit van de randen langs de akker, zoals het verbod op het gebruik van mest en chemische bestrijdingsmiddelen en op het verbouwen van voor hamsters aantrekkelijke gewassen (granen, maar geen maïs) op de akkers waar zich de burchten bevinden (het akker- en akkerrandenprogramma).

Valpijp in akkerrand bij Sibbe.

'Belanghebbenden'

Het is onduidelijk wat de resultaten waren van het bovengenoemde beschermingsprogramma. De berichtgeving daarover is ondergesneeuwd door de activiteiten van twee organisaties: eerst is Natuurmonumenten en direct daarna Das en Boom zich intensief met de hamsters gaan bemoeien. Een nauwgezet verslag van alle verwickelingen van de afgelopen vijf jaar zou vele pagina's tekst beslaan. Daarom hier in het kort de hoofdzaken. Natuurmonumenten startte in 1998 met de campagne 'Red de Korenwolf', waarmee deze vereniging aandacht vroeg voor de slechte positie van de hamster. Deze actie leverde fl. 1.800.000,- op. Daarvan is zes hectare grond bij de Eijserheide gekocht dat als verbindingzone kan dienen tussen twee belangrijke leefgebieden voor hamsters. Bovendien zijn met boeren overeenkomsten afgesloten voor hamstervriendelijk beheer op vijftig hectare landbouwgronden bij Eijs en Maastricht. Natuurmonumenten werkt nauw samen met de Waterleiding Maatschappij Limburg, die gronden ten oosten van Heer in eigendom heeft. Via de Dienst Landelijk Gebied (DLG) zijn voor ongeveer vijftig hectare landbouwgrond overeenkomsten afgesloten. Het gaat om akkers in de buurt van

Koningsbosch, Linnerveld en Holsterveld in Midden-Limburg en bij het Zuid-Limburgse Heer.

In 1998 heeft de Vereniging Das en Boom haar statuten gewijzigd, opdat zij ook met andere dieren dan de das aan de slag konden gaan. Daarop heeft Das en Boom in 1999, naar eigen zeggen, grondige inventarisatie gedaan, waarbij in totaal niet meer dan veertien hamsters werden gevonden. Een groot conflict ontstond vanwege een grensoverschrijdend bedrijventerrein ('Avantis') dat bij Heerlen werd aangelegd. Hier hadden medewerkers van de Limburgse stichting Dassenwerkgroep hamsters gevonden, waarop procedures werden gestart om de aanleg van dat terrein tegen te gaan, of om compenserende maatregelen gedaan te krijgen. De ontwikkelingen die hierop volgden, kunnen kenmerkend genoemd worden voor de manier waarop de Nederlandse rechtspraak en overheden met de natuur omgaan. De Dassenwerkgroep werd niet erkend als belanghebbende partij, waarop in allerijl de stichting Hamsterwerkgroep Limburg in het leven werd geroepen die samen met Das en Boom de procedures voortzette. Intussen ging men echter door met de voorbereidende werkzaamheden voor de aanleg van het bedrijventerrein en werd een andere instantie gevraagd het terrein nog eens te inventariseren. De uitslag van deze nieuwe inventarisatie was dat er geen hamsters meer zouden zijn. Deze conclusie werd door de hamsterwerkgroep aangevochten, maar niet door Das en Boom die zich daarop terugtrok uit de juridische procedures en ging aansturen op samenwerking met de gemeente Heerlen en de projectontwikkelaar die het industrieterrein ging aanleggen. Het is dan ook niet verbazend dat dit het einde betekende van de samenwerking tussen Das en Boom en de stichting Hamsterwerkgroep.

Media-spectakel en fokprogramma

Das en Boom organiseerde vervolgens in mei 1999 een 'hamsterwake' in Heer, bij wat volgens deze vereniging de laatste akker was waar de diertjes waren gesignaleerd. Deze wake kreeg grote publiciteit; bekende Nederlanders (van cabaretier Hans Dorrestijn tot milieuprofessor Lucas Reijnders) repten zich naar Limburg om

zich daar door cameraploegen van verschillende omroepen te laten interviewen. De bedoeling van Das en Boom was om de hamsters van Heer te vangen en daarmee te gaan fokken. Dit plan kreeg veel kritiek en om geen tegenstanders te lokken is de operatie waarbij de hamsters werden gevangen in alle stilte en zonder publiciteit uitgevoerd.

Het resultaat van deze actie, twee exemplaren, een mannetje en een vrouwtje (in latere berichten gaat het om drie diertjes), was echter veel te mager om te kunnen gaan fokken. In september 1999 kreeg Das en Boom toestemming van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij om bij Heer wederom hamsters te vangen, met als maximum twaalf exemplaren. Motivering voor deze vergunning was dat het fokprogramma uiteraard extra bloed nodig had. Inmiddels had het ministerie van LNV een Begeleidingsgroep Fokprogramma Hamster in het leven geroepen, waarin ook de provincie Limburg en Natuurmonumenten zitting hadden. Vanuit deze groep werd aangedrongen op de vangst van extra hamsters (*ten minste veertig founders' zijn nodig voor een verantwoord fokprogramma met niet te veel inteelt*) en adviseerde dan ook met de grootst mogelijke klem om ook hamsters uit het aangrenzende Nordrhein-Westfalen en België in het fokprogramma te betrekken. De vervolgens bij Heer gevangen hamsters (*veertien exemplaren*) zijn in oktober 1999 overgebracht naar diergaarde Blijdorp in Rotterdam en het hoofdkwartier van Das en Boom in Ubbergen om daar te worden ingezet voor het fokprogramma. In het voorjaar van 2000 ging het fokprogramma van start. Maar tegelijk werd duidelijk dat pas in 2001 de eerste diertjes konden worden uitgezet, dit omdat er nog te weinig terreinen waren ingericht die voldoende groot waren om de hamster met enige kans op een voorspoedig resultaat vrij te laten.

De ontwikkelingen vanaf 2002

In december 2001 besloot staatssecretaris Faber (natuurbeheer) dat bij Sibbe de eerste korenwolven uitgezet konden worden. Omdat dit reservaat te klein was en bovendien in het voorjaar onvoldoende dekking en voedsel kon bieden, heeft Das en Boom in een kort geding geëist dat staatssecretaris Faber zou afzien van Sibbe als uitzetlocatie. De partijen zijn in het voorjaar van 2002 weer in overleg getreden en hebben toch overeenstemming bereikt over een andere wijze van uitzetten. Het reservaat Sibbe is door snelle aankoop van gronden door het ministerie voldoende groot geworden, terwijl het Limburgs Landschap voorbereidende werkzaamheden ging uitvoeren om het reservaat geschikt te maken. In tegenstelling tot de eerdere plannen werden de hamsters niet in april uitgezet, maar werden zij pas vanaf juni in kleine onderkomens (uitzetkooien) geplaatst. In juli en augustus werden de hamsters vanuit deze

onderkomens vrijgelaten, omdat dan ruim voldoende voedsel en dekking aanwezig was. Belangrijke meerwaarde van de nieuwe uitzetwijze zou zijn dat de meeste vrouwtjes op moment van vrijlating in juli en augustus een nest jongen hadden. Voordat de hamsters in juni in de onderkomens werden uitgezet, waren ze namelijk reeds gedekt en bevrucht. De jongen groeiden daardoor op in het reservaat en waren meer gehecht aan de omgeving. De kans dat de hamsters bij vrijlating zich verspreidden buiten het reservaat was daardoor veel kleiner dan in de eerdere plannen.

Het hamsterreservaat bij Sibbe

Het hamsterreservaat bij Sibbe is vanaf de openbare weg goed te zien. De weg die van Bemelen naar Sibbe leidt, buigt even na de molen van Tienhoven naar links. Op die plek gaat echter een veldweg met ernaast een geasfalteerd fietspad rechtdoor. Rechts van deze laatste weg leven de hamsters, een bord bij de wegsplitsing geeft informatie over het alternatieve akkerbeheer en noemt ook de hamsters. Opvallend aan het hamsterreservaat zijn de lange stroken waarin het terrein is opgedeeld; op een deel van de stroken stond in november 2004 luzerne, op andere stroken stonden nog stoppels, of ze waren ondiep geploegd. Deze bewerking in lange stroken wijkt af van de situatie in vroeger jaren, toen de kavels veel korter (rechthoekig) waren.

De bij eerdere onderzoeken door Backbier en Gubbels geïnventariseerde hamsters leefden aan de andere kant van het genoemde fietspad, ter weerszijden van de weg van Sibbe naar Margraten.

Ondanks dit succes bleven er voor Das en Boom twee belangrijke eisen over. De vereniging handhaafde haar eis dat staatssecretaris Faber de agrariërs een marktconforme vergoeding zou bieden voor hamsterbeheer. Tevens bleef Das en Boom aandringen (met de dreiging van het starten van een bodemprocedure) op een krachtige uitvoering van het hamsterbeschermingsplan, waarin staatssecretaris Faber zich heeft vastgelegd om nog tien hamsterreservaten in de komende twee jaar te realiseren.

Op woensdag 3 april 2002 werden Fatima en Floris, twee net uit hun winterslaap ontwaakte hamsters van het fokprogramma van Das en Boom en diergaarde Blijdorp, in Limburg aan staatssecretaris Geke Faber overhandigd.

Uit het jaar 2003 zijn er weinig berichten over de Limburgse hamsters. In juni 2004 is er weer nieuws: twee hamsters

Uitzetkooien in het hamsterreservaat bij Sibbe.

uit Duitsland en twee uit België zijn toegevoegd aan het fokprogramma. Ook deze dieren kwamen uit kleine restpopulaties met veel inteelt, maar brachten toch vers bloed. Hopelijk worden de inteeltrisico's hiermee voldoende afgewend, aldus de door Das en Boom verzorgde website www.korenwolf.nl.

Wat betreft de uitgezette hamsters is geconstateerd dat ongeveer de helft van de uitgezette dieren zich in rap tempo in de hoge korenvelden buiten de reservaten heeft gevestigd. Deze akkers zijn echter na de oogst plotseling volledig ongeschikt voor de hamsters om de rest van het seizoen te overleven. Voor zover bekend zijn de beheerders van de hamsterreservaten nog niet op dit verschijnsel ingesprongen.

Het dagblad Trouw van zaterdag 18 september 2004 meldde dat de vereniging Das en Boom wil stoppen met het fokken van korenwolven (veldhamsters) als het ministerie niet méér doet voor de bescherming van de in Zuid-Limburg uitgezette diertjes. Van de in de afgelopen drie jaar uitgezette tweehonderdvijfentwintig korenwolven zijn in de reservaten Sibbe, Amby en Heer nog slechts honderdvijftig diertjes in leven. Das en Boom stelt dat het ministerie van LNV de vereniging Das en Boom ingehuurd heeft om samen met diergaarde Blijdorp (voor het fokprogramma) de korenwolven te redden, maar ook dat de staat haar beloften niet zou nakomen: zo is er maar één van de elf korenwolfreservaten gerealiseerd (twee andere zijn nog te klein) en zijn er geen verbindingzones gemaakt. Das en Boom stelt verder dat de korenwolven een te gemakkelijke prooi zijn voor de vossen. Een 'teveel aan vossen' zou dan ook afgeschoten moeten worden.

De genetische variatie van de Nederlandse hamsters

In oktober 1999 kwam de Britse hamsterdeskundige M. Jordan op verzoek van Das en Boom naar Nederland om in aanwezigheid van de complete Begeleidingsgroep Fokprogramma Hamster, de gevangen dieren te onderzoeken. Hij constateerde dat de gevangen dieren zeer nauw aan elkaar verwant waren, dat de gevangen dieren witte vlekjes op buik- en rugzijde vertonen, welke een aanwijzing zijn voor inteelt binnen kleine, gefragmenteerde populaties en dat (dus) het fokken met deze dieren het gevaar van inteelt met zich mee brengt. Verder constateerde Jordan dat zes van de gevangen hamsters te licht waren (onder de tweehonderd gram) en eerst zwaarder moesten worden voordat zij de winterslaap in mochten gaan. De vraag is in hoeverre de hierboven genoemde uiterlijke kenmerken relevant zijn om inteelt vast te stellen.

Waarschijnlijk daarom heeft het onderzoeksinstituut Alterra in samenwerking met de Universiteit van Halle recentelijk de genetische variatie van de hamsters op een meer wetenschappelijke wijze onderzocht (*Jansman et al., 2004*). Daarbij is gebruik gemaakt van microsatelliet (*nuclear DNA*) analyse en mitochondriaal DNA analyse. Op de website van Alterra staat te lezen dat in vergelijking met grote populaties uit naburige landen de genetische variatie in de huidige Nederlandse populatie zeer gering blijkt te zijn. Historisch is deze variatie ook al gering maar niet zo dramatisch als recent. De populatie blijkt het meest verwant aan de Belgische populatie. Op dit moment lijkt de geringe genetische variatie echter niet tot een ernstige fitness-afname te leiden. Het is dan ook verantwoord met de fok en uitzet door te gaan. Wel is het aan te bevelen de genetische variatie te vergroten door hamsters van aangrenzende populaties aan het fokprogramma toe te voegen, aldus het bericht van Alterra.

Onduidelijk

Het eerste wat opvalt bij de herintroductie van de hamster in Limburg is dat zoveel van de voorbereidende en uitvoerende activiteiten in een ruzieachtige sfeer zijn verlopen, van verdachtmakingen tot aan juridische procedures (of het dreigen daarmee). Vanaf het moment dat Das en Boom zich met de hamsters ging bemoeien, zijn onderzoekers en actievoerders van het eerste uur (zoals in de stichting Hamsterwerkgroep) op een zijspoor komen te staan en lijkt het erop dat verschillende mogelijkheden tot een vruchtbare samenwerking - en daarmee tot het redden van enkele hamsterpopulaties - zijn weggevallen. Das en Boom is provocerend en confronterend aan de slag gegaan om daarna toch weer met de andere partijen samen te werken: een strategie die haar veel publiciteit maar, gezien de reacties in de pers, ook nogal wat vijanden heeft opgeleverd. Verder bleek het bij het schrijven van dit artikel moeilijk een duidelijk beeld te krijgen van alle verwikkelingen rond de bescherming van de hamster. Informatie moest voor een belangrijk deel komen uit krantenberichten en van websites van de betrokken organisaties zelf, wat het krijgen van een objectief beeld van de gang van zaken niet eenvoudig maakte. Website-informatie is in de regel weinig kritisch met betrekking tot de organisatie achter de betrokken website. Zo bleek het niet mogelijk om er achter te komen hoeveel hamsters er in eerste instantie voor het fokprogramma zijn gevangen en ook niet of er later nog dieren zijn bijgevangen. Waren het er nu in totaal veertien of toch maar acht? Het gerucht gaat dat er in het begin bij dat fokken het een en ander mis is gegaan en dat de betrokken partijen maar niet in de publiciteit hebben gebracht dat er door onoordeelkundig handelen enkele fokhamsters zijn overleden. Ook wat betreft de aantallen uitgezette dieren bestaat er grote onduidelijkheid. Trouw had het over tweehonderdvijfentwintig exemplaren, andere bronnen hebben het over vierhonderdzesenveertig dieren terwijl de korenwolf-website helemaal geen aantallen noemt en bijvoorbeeld ook geen informatie geeft over hoeveel hamsters er met zendertjes zijn uitgerust. De betrokken organisaties met voorop de vereniging Das en Boom, zijn karig in hun berichtgeving en voor de besluitvorming over het hamsterproject is men grotendeels aangewezen op de informatie die Das en Boom zelf aandraagt. Dit moet als een minder gewenste toestand worden beoordeeld. Welk percentage van de uitgezette hamsters leefde nog na de afgelopen winter? En welk deel van de omgekomen dieren was het slachtoffer van een vos?

Een vergelijkbare verwarring bestaat of bestond over de aantallen nog in het wild levende dieren. Was de populatie

bij Heer werkelijk de laatste in Limburg of leefden er elders ook hamsters? Verschillen van inzicht daarover tussen Das en Boom en de stichting Hamsterwerkgroep leidden tot stevige conflicten.

Het paradoxale en ons inziens ongewenste verschijnsel deed zich voor dat het voor Das en Boom in 1999 slecht zou uitkomen wanneer er buiten het gebied bij Heer nog elders in Limburg, zoals bijvoorbeeld bij Heerlen, hamsters werden gevonden. Daarmee zou een belangrijke reden voor het fokken en uitzetten van deze dieren wegvallen. In NRC-Handelsblad van 14 mei 2001 was een uitgebreid artikel te lezen waarin J. Baars, voorzitter van de hamsterwerkgroep Limburg, zijn gal spuwde over Das en Boom. Deze organisatie zou de hamsters bij Heerlen hebben opgeofferd uit eigenbelang. Door zich in een bezwaarschriftenprocedure tegen de aanleg van het bedrijventerrein Avantis, die ze nota bene samen met de hamsterwerkgroep had

Schuine ingang van een hamsterhol met uitgeworpen aarde.

Valpijp in een akkerrand onder prikkeldraad, op een plek waar dus niet geploegd wordt.

aangespannen, plotseling aan de zijde van de gemeente en de projectontwikkelaar te scharen verkreeg ze invloed op de besteding van een grote som geld die was gereserveerd voor het uitvoeren van compenserende maatregelen.

Habitatrichtlijn

Vanwege de in de Europese Habitatrichtlijnen genoemde bepalingen (zie kader) hebben de stichting Hamsterwerkgroep Limburg en de vereniging Das en Boom een beroep gedaan op de betrokken instanties om iets aan de bescherming van de hamsters te doen. Gesteld moet worden dat de Nederlandse overheden op alle niveaus in eerste instantie bijzonder passief zijn geweest wanneer het om deze bescherming ging. Dezelfde overheden zullen ook gemengde gevoelens hebben gekregen toen zij werden gedwongen tot een snelle stellingname, eerst door de acties rond het bedrijventerrein Avantis en direct daarna door de plannen om de hamsters te gaan vangen, fokken en weer uitzetten. De verwarring werd nog groter door de vereniging Das en Boom, die zich eerst al tegenstander van bemoeienis met de hamster presenteerde en vervolgens als dé organisatie die wel wist hoe de hamsterproblematiek moest worden aangepakt. De daaropvolgende samenwerking heeft geleid tot het instellen van een Begeleidingsgroep Fokprogramma Hamster en het publiceren van een eerste Hamsterbeschermingsplan. Dat laatste plan had er natuurlijk al veel eerder moeten zijn, waarbij het niet noodzakelijkerwijze tot een fokprogramma had moeten leiden. Want - dat is het standpunt van De Faunabescherming - het is een onverantwoorde aanslag op een zeer kwetsbare hamsterpopulatie om daar dieren weg te gaan vangen, ermee te fokken (waarmee geen enkele ervaring was) en die gefokte diertjes weer uit te zetten. Met dat laatste had men ook al geen ervaring en bovendien waren - en zijn er nog steeds - te weinig geschikte biotopen waar de hamsters kans op overleven hebben.

Reservaten

Wat er wel had moeten gebeuren was de weinige gebieden waar de hamsters nog voorkwamen, zoals bij Heer, Sibbe en Heerlen, volledig beschermen. Dat wil zeggen het beheer van die gebieden geheel richten op de bescherming van deze dieren. Daarvoor hadden dan maatregelen genomen moeten worden die verder gingen dan de vrijwillige beheersovereenkomsten, die in eerste instantie met een aantal grondgebruikers waren afgesloten.

Het inrichten van reservaten conform het huidige hamsterbeschermingsplan is moeizaam verlopen. Slechts drie van de beoogde elf terreinen schijnen te zijn ingericht waarbij alleen het gebied bij Sibbe van voldoende grootte is. Aan de andere kant moet echter gezegd worden dat een zekere terughoudendheid van de terreinbeherende en aankopende instanties geen verbazing oproept. Wanneer er in de eerste uitzetgebieden al zoveel problemen zijn - want te weinig hamsters blijken volgens Das en Boom het eerste jaar na het uitzetten te overleven - is het verstandig om goed na te denken voordat de volgende hamsterreservaten worden aangekocht en ingericht. Volgens Das en Boom is een groot deel van de hamsters het slachtoffer geworden van roofdieren als de vos, die aangetrokken worden door de grote aantallen veldmuizen in het gebied. De aanwezigheid van muizen is duidelijk te zien: bij een bezoek aan Sibbe leken sommige stroken in het uitzetgebied wel op gatenkaas (zelfs van de weg af te zien), maar dat waren wel de kleine gaten van de genoemde muizen.

De Habitatrichtlijn

In de Habitatrichtlijn is de hamster opgenomen als een door de lid-staten te beschermen diersoort. Een uitzondering wordt gemaakt voor Hongarije, waar de hamster niet beschermd is.

Het is duidelijk dat de bescherming van deze en van andere sterk bedreigde diersoorten niet vrijblijvend kan zijn en dat een geheel van samenhangende maatregelen genomen moet worden, wil die bescherming enige kans op succes hebben. Dat schept verplichtingen, want in artikel 2, lid 2, van de richtlijn wordt gesteld: De op grond van deze richtlijn genomen maatregelen beogen de natuurlijke habitats en de wilde dieren- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te behouden of herstellen. In artikel 12, lid 1 staat: *De lidstaten treffen de nodige maatregelen voor de instelling van een systeem van strikte bescherming van de in Bijlage IV, letter a, vermelde diersoorten in hun natuurlijk verspreidingsgebied.*

Van belang is verder artikel 16 van de Habitatrichtlijn.

Daarin staat: *Wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, en op voorwaarde dat de afwijking geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan, mogen de lidstaten afwijken van het bepaalde in de artikelen 12, 13, 14 en 15, letters a) en b):*

- *in het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna en van de instandhouding van de natuurlijke habitats;*
- *ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom;*
- *in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;*
- *ten behoeve van onderzoek en onderwijs, repopulatie en herintroductie van deze soorten, alsmede voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten;*
- *ten einde het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, door de bevoegde nationale instanties vastgesteld aantal van bepaalde specimen van de in bijlage IV genoemde soorten te vangen, te plukken of in bezit te hebben.*

Rampjaar

Waar Das en Boom in al haar publiciteit rond de problemen met de hamsters geen melding van maakt, is dat ook in 2003 in Duitsland sprake was van een regelrecht rampjaar voor de aldaar levende hamsters. De Duitse populaties, die zich toch al op een laag peil bevonden, zijn in dat jaar ingestort. Slechts op één akker in Braunschweig heeft de hamster zich goed kunnen handhaven. Daar had men op grond van beschermingsmaatregelen de complete oogst laten staan. Als belangrijke oorzaken voor de achteruitgang worden het koude voorjaar en de hete zomer van 2003 genoemd. In dat voorjaar was er weinig

dekking en weinig te eten voor de dieren, vanwege de hete zomer is door veel boeren al heel vroeg een 'noodoogst' uitgevoerd. Over predatie door vossen wordt in het bericht niet gesproken. Aangezien in Nederland in 2003 sprake was van ongeveer dezelfde weersomstandigheden als in Duitsland, moet het ook voor onze hamsters een moeilijk seizoen zijn geweest. Bovendien gaat het nu in Limburg in hoofdzaak om exemplaren die onder weinig natuurlijke omstandigheden zijn gefokt en dus niet zijn opgegroeid met de natuurlijke gevaren op en rond de akkers.

Kansloos

Gaat het dan overal slecht? Op 13 december 2001 verscheen in de 'Salzburger Nachrichten' een bericht dat Eva Millesi, als hamsteronderzoekster verbonden aan de Universiteit van Wenen, steeds meer meldingen kreeg van hamsters die zich - zoals bij Wenen - in of vlakbij de stedelijke bebouwing vestigen en zich daar kennelijk goed weten te handhaven. Op de Duitse website www.feldhamster.de is het verslag te lezen van een familie uit Kriftel (bij Frankfurt), waar hamsters al twintig jaar een burcht in hun tuin hebben en zich ook niet meer laat verontrusten wanneer de familie 's avonds buiten een grill-party houdt. Als de hamsters slim zijn, gaan ze zich inderdaad vestigen in de buurt van stadsranden en volkstuintjes, waar verstoringen van de bodem in de regel minder ingrijpend zijn en een groot deel van het jaar voedsel te halen is. Wat betreft het buitengebied: hamsters mogen in het verleden hebben kunnen profiteren van landbouwkundige ontwikkelingen, zoals de grotere oogsten dankzij de introductie van de kunstmest, de moderne landbouwpraktijk geeft de dieren weinig kans. Alleen op de weinige plekken waar een boer ouderwets bezig is heeft de hamster een kans en dan nog alleen in die gebieden waar voldoende dikke löss- of leemlagen aanwezig zijn. Akkertjes in natuurreservaten zijn in het algemeen waarschijnlijk te klein voor de dieren om te kunnen overleven. Kortom: de vooruitzichten voor de hamsters in Nederland en omliggende landen zijn slecht en gezien alle problemen lijkt het Limburgse fok- en herintroductieproject een weinig kansrijke zaak. Wanneer zal Das en Boom dat gaan inzien en eindelijk eens ophouden met het irriterende uiten van beschuldigingen aan iedereen die het niet volledig eens is met de opvattingen - en vooral ook de klachten - van deze club? Of is het krantenbericht uit september van dit jaar dat Das en Boom wil ophouden met het fokken van de hamsters het begin van een terugtrekkende beweging, waarbij Jaap Dirkmaat en zijn vrienden zich willen ontdoen van een kansloos project - waarbij zij dan wel de schuld van het falen bij andere instanties leggen?

Vossenjacht

Er wordt door Das en Boom sterk aangedrongen op het doodschieten van alle vossen, liefst zouden ze dat willen zien binnen een straal van vijf kilometer van de hamsteruitzetgebieden. Het is echter sterk de vraag of de vos werkelijk schuldig is aan de hoge hamstersterfte, nog afgezien van de vraag of de hamstersterfte nu wel echt zoveel hoger is dan vroeger. Gelukkig heeft men op aandringen van onder andere Jaap Mulder van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ) gekozen voor een veel kleinere zone van vijfhonderd meter. Pas als dat niet voldoende zou blijken, wordt weer aan de vijf kilometer gedacht. Alterra zou al blij zijn als ze alleen de vossen in de hamsterreservaten zouden kunnen bestrijden. Alleen in het reservaat Sibbe waren volgens deze organisatie dit jaar al

vier afzonderlijke burchten met jongen. En die konden de jagers al niet allemaal te pakken krijgen.... In de grotere zone van vijfhonderd meter zal dat dus ook zeker niet lukken.

Wat er met de vossen ook gebeurt, de situatie die gaat ontstaan zal in hoge mate verwarrend zijn. Stel dat het wel lukt om alle vossen binnen een straal van vijfhonderd meter van de reservaten uit te roeien, terwijl de hamsters het toch slecht blijven doen. Gaat men dan alsnog de zone vergroten naar vijf kilometer of gaat men de schuld dan toch weer ergens anders zoeken?

Het is bekend dat jagers graag weer overal vossen willen jagen. Worden nu de problemen bij het hamsterproject misbruikt om er een argument bij te hebben om dat te mogen doen? Het feit dat een van de bestuursleden van Das en Boom tevens secretaris van de Faunabeheereenheid Limburg is, geeft aan dat we, elke keer dat de roep om op vossen te mogen jagen wordt gehoord, zeer argwanend moeten zijn.

Al met al moeten we constateren dat het een hoogst ongewenste situatie is dat Das en Boom, een vereniging waarvan steeds duidelijker wordt hoe nauw verbonden deze is met de jachtwereld, toestemming heeft gekregen om zich bezig te houden met het fokken en uitzetten van een bedreigde diersoort als de hamster.

Referenties

- Backbier, L.A.M. & E.J. Bubbels. 1997** Ökologische Aspekte des Feldhamsters (*Cricetus cricetus*) - Folgen für die Feldforschung bei niedriger Bestandsdichte en Artenschutzmaßnahmen zur Erhaltung des Feldhamsters (*Cricetus cricetus*) in Limburg (Niederlande). Feldhamstercongres Martin-Luther Universität Halle-Wittenberg. Duitsland.
- Backbier, L.A.M., E.J. Bubbels, K. Seluga, A. Weidling, U. Weinhold & W. Zimmermann. 1998** Der Feldhamster. Fine stark gefährdete Tierart. Internationale Arbeitsgruppe Feldhamster & Stichting Hamsterwerkgroep Limburg. ISBN 90-76465-01-0.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen. 1992** Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. KNNV. ISBN 90-5011-051-7
- Burnie, D. 2002**, Dieren. ANWB. ISBN 90-18015-644.
- Bubbels, E.J., J.E. Bubbels, S.L.M. Bubbels-Broers & L.A.M. Backbier. 1994a** De Korenwöof. *Cricetus cricetus*. I. Een eerste verkenning. Natuurhistorisch Maandblad 83 (9) 164-167.
- Bubbels, E.J., J.E. Bubbels, S.L.M. Bubbels-Broers & L.A.M. Backbier. 1994b** De Korenwöof. *Cricetus cricetus*. II. Winterwaarnemingen. Natuurhistorisch Maandblad 83 (11) 212-215.
- Bubbels, E.J., J.E. Bubbels, S.L.M. Bubbels-Broers & L.A.M. Backbier. 1994c** De Korenwöof. *Cricetus cricetus*. III. Winterburchten. Natuurhistorisch Maandblad 83 (12): 231-236.
- Jansman, H.A.H., A.J.A. van Teeffelen, K. Neumann & H.P. Koelewijn.** Verleden, heden en toekomst van de hamster (*Cricetus cricetus*) in Nederland vanuit genetisch perspectief. Alterra. Onderzoeksrapport 861.

En verder:

Artikelen in Trouw en NRC-Handelsblad. Mondelinge mededelingen Ed Bubbels en Leo Backbier. Websites van natuurmonumenten (www.natuurmonumenten.nl), het korenwolfproject van Das en Boom (www.korenwolf.nl), de Universiteit van Halle, Duitsland (www.biologie.uni-halle.de/zool/vert_ecol/hamster/index.html), de Duitse hamsterwerkgroep (www.feldhamster.de) en de Vlaamse website www.natuurpunt.be.

Vossen en hamsters in Limburg

Op 12 november werd door de provincie Limburg een mini-symposium georganiseerd om de uitkomsten van onderzoek aan vossen te presenteren en om meningen te peilen. Het zou vooral over vossen gaan, maar de hamster bleek minstens zo sterk in de belangstelling te staan. Alterra (Gerard Müskens) had onderzoek gedaan naar de predatie van de losgelaten kweekhamsters met behulp van zendertjes en kwam tot de ontdekking dat ongeveer de helft binnen twee maanden na het loslaten was gepredeerd. In de helft van de gevallen door vossen, het grootste deel van de rest door bunzing en hermelijn. Betrekkelijk weinig door roofvogels (waarschijnlijk mede doordat ze 's zomers worden losgelaten, en in hoge begroeiing). Wij - Faunabescherming - hebben betoogd dat een predatie-percentages van vijftig procent voor vers gekweekte en net losgelaten hamsters zeker niet als hoog kan worden betiteld. Integendeel, zelfs bij wilde hamsters kan het percentage dat door roofvogels en roofdieren wordt opgegeten gemakkelijk tot vijftig

procent oplopen zonder dat de populatie daar onder lijdt! Bestrijden van vossen zal dat percentage naar onze stellige overtuiging niet verminderen. De hamsters zullen dan alleen gegrepen worden door andere predatoren, die direct zullen profiteren als men er al in zou slagen het aantal vossen te verminderen. Jaap Mulder legde uit dat vossenbestrijding het hele jaar door niet zinvol is. Alleen een korte, zeer intensieve actie in februari-maart zou tijdelijk misschien wat helpen. Maar hij waarschuwde voor het onmiddellijk toenemen van hermelijn en bunzing. Jagers kwamen uitleggen hoe vreselijk veel vossen er in Zuid-Limburg zouden zijn. Zij hadden 'belopen burchten' geïnventariseerd en kwamen tot een aantal van achthonderd. Jaap Mulder vertelde dat een vossen-territorium (één man plus twee of drie vrouwtjes) er wel tien tot twintig belopen burchten op na kan houden. Jagers, boeren en ook Limburgs Landschap, vinden dat er desondanks op vossen gejaagd moet worden. Zeker in de drie hamsterreservaten Sibbe, Amby en Heer met een zone van minstens

vijfhonderd meter daaromheen. Alterra en het Limburgs Landschap - de beheerder van de hamsterreservaten - vinden bovendien dat er in ieder geval iets gedaan moet worden aan het laten staan/licgen van graan en andere oogstresten op het land. Want daar profiteren niet alleen hamsters van maar ook muizen, woelratten en bruine ratten. De laatste zouden een bedreiging voor hamsters vormen, omdat ze die tijdens de winter rust in hun holen aanvallen. Bovendien komen er veel predatoren op al die knagers af. Mooi zou je zeggen, maar dat vinden kennelijk alleen de Limburgse vogelaars. Grote aantallen zaadeters als roek, groenling, ringmus, geelgors en grauwe gors en heel veel muizeneters als buizerd, blauwe kiekendief en torenvalk komen er op af. Hamsteraars vinden dat die oogstresten na eind oktober moeten worden opgeruimd. Al die marterachtigen, vossen en roofvogels vormen een potentiële bedreiging voor hamsters. Voorlopig willen ze nog alleen vossen schieten, terwijl die juist in de eerste plaats muizen eten en bovendien de marterachtigen effectief uit de buurt houden.

Oorzaak van alle ellende is in onze ogen de onverantwoorde en overrijlde beslissing om door een kweek- en uitzetproject de hamster te 'redden'. De Faunabescherming heeft er steeds voor gepleit om in samenwerking met de Limburgse Hamsterwerkgroep te zorgen voor een goed hamsterbiotoop. Als er een toekomst voor de hamster is, zou dat voldoende moeten zijn. Uitzetten en kweken is nog lang niet aan de orde. Al was het alleen maar om de nu ontstane ellende te voorkomen: kiezen voor de totale bevoordeling van één soort levert altijd dit soort problemen voor andere soorten op. Een goed biotoop voor de hamster is er nu en er blijken vele andere dieren ook van te profiteren. Prachtig. Alleen moet nu nog voorkomen worden dat al die super-regelneven hun handen niet thuis kunnen houden.

Harm Niesen

Binnen één vossen-territorium, bestaande uit een mannetje en twee of drie vrouwtjes, kunnen wel tien tot twintig belopen burchten liggen. Op de foto één van de vele, vernielde vossenburchten in Zuid-Limburg. (foto: Rob busser).

Flora- en faunawet

PAULINE DE JONG

Zoals wij al eerder in Argus hebben vermeld is er meer dan vijftientig jaar gewerkt aan de totstandkoming van de Flora- en faunawet. In deze beschermingswet zijn een aantal mogelijkheden opgenomen om een uitzondering te maken op de bescherming van in het wild levende dieren. Om een dergelijke uitzondering toe te staan moet wel aan bepaalde voorwaarden worden voldaan. Reeds meermalen hebben we aangegeven dat door de provincies veel te makkelijk van deze uitzonderingen gebruik wordt gemaakt en dat het doden van dieren eerder regel is dan uitzondering. Eind oktober heeft de minister van Landbouw besloten om, op verzoek van een meerderheid in de Tweede Kamer, nog een flinke stap verder te gaan. Hij heeft gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid om bepaalde handelingen bij voorbaat toe te staan, waarbij er niet eens meer aan de in de wet genoemde voorwaarden hoeft te worden voldaan! Hieronder hebben wij dit besluit beschreven en van commentaar voorzien. Zoals het er nu naar uitziet zal dit besluit rond de jaarwisseling in werking treden.

Uitgangspunten wet

Het doel van de Flora- en faunawet is bescherming van in het wild levende dieren. In de toelichting op de wet staat: *'De wens de fauna in stand te houden stoelt op de ethische erkenning van het autonome bestaansrecht van in het wild levende dieren, uit het besef dat zij een onvervangbaar onderdeel zijn van het ecosysteem'.*

'Door diersoorten door middel van wettelijke regelingen te beschermen wordt bevorderd dat de mens in zijn omgang met de wilde fauna niet te licht naar eigen oordeel rekent'.

'Bepaalde belangen hebben een zodanig maatschappelijk gewicht dat de bescherming daarvan rechtvaardigt dat ingrepen plaatsvinden. Voorwaarde is ook dat met ingrijpen een redelijk doel is gediend, dat wil zeggen er moet een gerechtvaardigd belang zijn'.

Vervolgens is besloten de erkenning van de intrinsieke waarde als uitgangspunt op te nemen in de considerans met als consequentie: *'Ook bij de uitoefening van hun bevoegdheden ingevolge de artikelen 65, 67, 68 en 75, zullen de bestuursorganen met de intrinsieke waarde van dieren rekening moeten houden. Dat zou er bijvoorbeeld toe kunnen leiden dat in geval van twijfel over de noodzaak van ingrijpen in dierpopulaties, of over de effectiviteit daarvan, het voordeel van de twijfel aan het dier wordt gegeven en niet aan de mens'.* Tot slot geldt de eis dat de ingreep plaatsvindt met respect voor het dier.

Status artikel 75

In de wet zijn allerlei mogelijkheden ingebouwd om onder bepaalde voorwaarden inbreuk te maken op de bescherming. Daarbij is de verantwoordelijkheid in eerste instantie bij de provinciale overheden neergelegd. Zij kunnen op basis van de artikelen 65, 67 en 68 de mogelijkheid van vrijstelling, aanwijzing of ontheffing gebruiken om toestemming te geven voor bepaalde verboden handelingen. Daarbij moet het gaan om de bescherming van belangen met een zodanig maatschappelijk gewicht dat daarvoor inbreuk op de bescherming van diersoorten gerechtvaardigd is. Het gaat om volksgezondheid, openbare veiligheid, veiligheid van het luchtverkeer, belangrijke schade aan landbouwgewassen en schade aan flora en fauna. Dat betekent dat deze artikelen in feite voldoende mogelijkheden bieden om inbreuk te maken op de bescherming van dieren, aangezien de meest denkbare belangen, die als redelijk doel worden erkend, daarin zijn genoemd.

In de wet wordt op grond van artikel 75 aan de minister de mogelijkheid geboden om daarnaast vrijstelling of ontheffing te verlenen. Dit artikel is duidelijk bedoeld als vangnet waarvan slechts bij hoge uitzondering gebruik behoort te worden gemaakt. Het moet dan bijvoorbeeld gaan om een zeer specifiek maatschappelijk belang dat bijvoorbeeld gebonden is aan slechts één locatie in het land of een onvoorziene situatie waarbij een maatschappelijk belang, tegen de verwachtingen in, toch dreigt te worden aangetast.

Bescherming opgeheven

Op grond van artikel 75 heeft de minister bij besluit van 29 oktober 2004 allerlei vrijstellingen vastgesteld op grond waarvan een groot aantal verboden handelingen vrijwel zonder beperking mogen worden uitgevoerd. Bovendien verliezen een aantal diersoorten hun bescherming.

Hieronder volgt een opsomming van wijzigingen die met dit besluit met ingang van 1 januari 2005 zullen worden doorgevoerd:

- gebruik van geweer is toegestaan vanuit een vaartuig dat een snelheid heeft van minder dan vijf kilometer per uur;
- bosmuis, veldmuis en huisspitsmuis mogen door iedereen worden gedood zodra deze dieren zich bevinden in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken;
- mollen mogen door iedereen altijd en overal worden gedood;
- verwilderde katten en verwilderde duiven (stadsduiven) mogen binnen de bebouwde kom door iedereen worden gevangen met vangkooien.

Toegevoegde belangen

Voorts heeft de minister een groot aantal 'belangen' genoemd op grond waarvan hij zelf vrijstelling of ontheffing kan verlenen. Afgezien van de belangen die al zijn genoemd in artikel 67 en 68 te weten algemeen maatschappelijk aanvaarde belangen zoals belangrijke schade aan landbouwgewassen, bescherming van flora en fauna, veiligheid luchtverkeer, volksgezondheid en

verder uitgekleed

openbare veiligheid zijn dat:

- voorkomen van ernstige schade aan vormen van eigendom anders dan landbouwgewassen en vee (schade aan autolak door uitwerpselen van vogels of opeten van plant of struik in (volks)tuin);
- belangrijke overlast veroorzaakt door dieren (lawaai bijvoorbeeld een schreeuwende meeuw);
- uitvoering van werkzaamheden in kader van 'bestendig' beheer en onderhoud in landbouw en bosbouw (kappen en maaien tijdens broedseizoen);
- 'bestendig' gebruik (militaire oefeningen, evenementen);
- uitvoering van werkzaamheden in kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (aanleg wegen, bedrijventerreinen, woonwijken)

Beheer, onderhoud en openbare werken

Van deze door hem zelf gecreëerde mogelijkheid maakt de minister

Wezel (foto: Arnoud v.d. Berg); hermelijn in een klem (foto: Bert Bos) en rosse woelmuis (foto: Mike Weston).

vervolgens direct gebruik door een algemene vrijstelling te verlenen voor:

- uitvoeren van werkzaamheden in kader bestendig beheer of onderhoud van vaarwegen, waterkeringen, oevers, vliegvelden, (spoor)wegen en bermen en in het kader van natuurbeheer;
- uitvoeren van werkzaamheden in kader bestendig beheer en onderhoud in landbouw en bosbouw;
- bestendig gebruik;
- uitvoeren van werkzaamheden in kader ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Met deze vrijstelling geeft de minister toestemming om dieren te doden en hun nesten of hollen te beschadigen. Deze vrijstelling mag zonder enige nadere beperking worden gebruikt door iedereen wanneer het gaat om door de minister aangewezen diersoorten. Het betreft algemeen voorkomende diersoorten als bunzing, hermelijn, wezel, egel, ree, haas, konijn, vos, allerlei soorten muizen, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander.

Voor de overige beschermde inheemse diersoorten geldt dat deze handelingen alleen mogen worden verricht wanneer daarbij een door de minister goedgekeurde gedragscode wordt gehanteerd. Dit geldt bijvoorbeeld voor alle vogelsoorten en verder voor soorten als edelhert, wild zwijn, eekhoorn, steenmarter, vliegend hert.

Tenslotte is er nog een lijst met diersoorten die extra bescherming behoeven te weten soorten op bijlage IV van de Habitatrichtlijn zoals hamster, alle vleermuizen, otter, bever, rugstreeppad en boomkikker en soorten die apart door de minister zijn aangewezen zoals das, boommarter, adder en ringslang. Voor deze soorten geldt dat werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud aan oevers en bermen, in landbouw en bosbouw en bestendig gebruik wel mogen worden uitgevoerd mits aan een gedragscode wordt voldaan. Voor werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt voor deze soorten dat er een aparte ontheffing voor moet worden aangevraagd!

Gedragscode

Een gedragscode op basis waarvan allerlei werkzaamheden zonder nadere toetsing mogen worden uitgevoerd, moet aan enkele voorwaarden voldoen om voor goedkeuring in aanmerking te komen. Zo moet worden gewaarborgd dat er ten aanzien van de diersoorten:

- geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- zorgvuldig wordt gehandeld. Waarbij 'zorgvuldig handelen' inhoudt:
 - alleen werkzaamheden waarvan geen wezenlijke invloed op de stand van de soorten uitgaat;
 - alles wordt gedaan of juist gelaten om zoveel mogelijk te voorkomen dat er dieren worden gedood en dat nesten of hollen worden beschadigd.

Conclusie

Het gaat om tal van vage en voor velerlei uitleg vatbare begrippen zoals 'ernstige schade', 'belangrijke overlast', 'bestendig gebruik', 'zorgvuldig', 'geen wezenlijke invloed', 'zoveel mogelijk voorkomen'. Iedereen kan zijn eigen interpretatie aan deze begrippen geven.

Controle op de juiste naleving van de vrijstellingen is nagenoeg onmogelijk, aangezien iedereen op voorhand al toestemming krijgt om allerlei handelingen uit te voeren. Het wordt in feite aan degene die de handeling gaat uitvoeren zelf overgelaten na te gaan of aan de voorwaarden in dit besluit is voldaan. Zo wordt bijvoorbeeld aan deze persoon zelf overgelaten te bepalen welke diersoorten op de locatie aanwezig zijn. Er is bovendien geen poging gedaan aan te geven welke instantie controle gaat uitoefenen en hoe intensief die controle dient te zijn. Wat onder 'de stand van een soort' moet worden verstaan wordt niet duidelijk gemaakt. Plaatselijk? Provinciaal? Mondiaal? Wie houdt dat bij?

Met dit besluit heeft de minister de uitgangspunten van de wet verlaten. Er wordt geen rekening meer gehouden met de intrinsieke waarde van het dier. Niet bescherming van dieren staat centraal, maar bescherming van economische belangen. Het maken van inbreuk op bescherming is niet langer een uitzondering maar regel. Hiermee is die bescherming in feite opgeheven en zijn de wettelijke mogelijkheden om dieren te verstoren en te bestrijden nu minstens even ruim als in de tijd voor het inwerkingtreden van de Flora- en faunawet.

Groesbeekse vossenaffaire vol leugens en bedrog

Begin november organiseerde de Groesbeekse dierenarts en jager Blaauboer een informatiebijeenkomst voor enkele Gelderse Statenleden bij hem thuis. Doel van deze bijeenkomst was de Gelderse politici te overtuigen van de ernst van de 'roofdierenplaag', die momenteel de bewoners (en hun pluimvee) van Groesbeek en omstreken teistert. Het zou gaan om de vos (hoe kan het ook anders) en om verwilderde katten. De organisator gaf aan dat de situatie inmiddels zo erg was, dat mensen 'eigen rechter' gingen spelen en vergiftigd aas uitlegden om de gehate dieren te doden. Om zijn verhaal kennelijk kracht bij te zetten, liet hij op de informatie-avond een dode vos en een dode kat zien. Volgens één van de deelnemers aan de bijeenkomst, Harry Voss, in zijn rol als milieumedewerker van de SP, zei Blaauboer dat de dieren waren vergiftigd en dat hij wist door wie.

Voss nam foto's van de dode dieren en stapte er de volgende dag mee naar de krant en naar de politie om aangifte te doen van een strafbaar feit, namelijk het illegaal doden van dieren. Gevolg was dat de Algemene Inspectie Dienst de volgende dag bij Blaauboer op de stoep stond en om opheldering kwam vragen.

Blaauboer had echter de gewraakte kadavers inmiddels doorgestuurd naar een destructiebedrijf zodat de doodsoorzaak niet meer kon worden nagegaan. Tegen de inspecteurs van de AID zei hij dat hij de zaak in scène had gezet om zijn argumenten kracht bij te zetten. In werkelijkheid zou het gaan om verkeersslachtoffers, aangereden dieren, die naar zijn praktijk waren gebracht. Zijn argumenten kracht bij zetten was hem kennelijk gelukt, want de andere deelnemers aan de bijeenkomst, René Kortooms (GroenLinks), Gerard van den Hengel (VVD) en Gerben Hilhorst (CDA-statenlid) waren geïmponeerd door hetgeen hen werd voorgelaten. Voor de laatste twee is dat niet zo bijzonder, immers CDA en VVD zijn altijd al grote voorstanders van de vossenjacht geweest en ieder argument om de vos weer vogelvrij te laten verklaren, zal door leden van deze partijen met beide handen worden aangegrepen. Maar dat ook de GroenLinks vertegenwoordiger zich in wat vervolgens de 'Groesbeekse vossenaffaire' is gaan heten, achter de verklaring van Blaauboer schaarde is op zijn minst merkwaardig. De politici zeggen dat Blaauboer de dieren niet als vergiftigingslachtoffers

getoond heeft. Dat is vreemd. Waarom zou een dierenarts op een avond over vossenoverlast twee willekeurige dode dieren laten zien, die niets met de zaak te maken hebben? En: waarom zegt Blaauboer dan tegen de AID dat hij de zaak in scène heeft gezet? Zo blijft de zaak omhuld met leugens en bedrog. Blaauboer heeft of gelogen tegen de AID of zijn toehoorders voor de gek gehouden op de avond van de bijeenkomst. Zijn doel is echter duidelijk: de vos weer bejaagbaar te krijgen. Dat de meeste jagers het daarbij kennelijk niet zo nauw nemen met de waarheid en geen 'bedenklijke' middelen schuwen om hun streven dat doel te bereiken kracht bij te zetten, was ons ook bekend. Dat politici zich ook na het bekend worden van het bedrog van Blaauboer achter de dierenarts blijven staan is een veeg teken. Immers Harry Voss deed alleen maar wat hij moest doen: Een ernstige overtreding rapporteren. Bovendien, welke andere slachtoffers hadden er niet kunnen vallen door vergiftigd aas?

Redactie

De 'verkeersslachtoffers' (foto: Harry Voss).

DE BUIT VAN VOS(S)

De Engelse jachtlobby maakt ze het weer eens erg bont in de strijd rond de vossenjacht. Het nieuwste middel dat ze hebben ingezet om te proberen onder het verbod op de vossenjacht uit te komen is de oprichting van de 'Free Church for Country Sports'. Door een beroep te doen op godsdienstvrijheid trachten ze hun ziekelijke hobby toch nog te redden.

De oprichters melden dat ze al zesduizend volgelingen hebben en dat er elke dag honderden nieuwe bijkomen. De 'kerk' heeft een theologisch adviseur aangetrokken, de heer Barry F. Peachey, een geestelijke die lid is van een afgescheiden splintergroepering van de Anglicaanse Kerk en die tevens bekend staat als fel tegenstander van de inspectie van de Dierenbescherming.

Dat de Britse koningin Elizabeth II 'not amused' is over het verbod op de vossenjacht, zal vriend noch vijand verbazen. Ook wij hadden niet van haar verwacht dat ze er vrolijk van zou worden!

Van verschillende kanten krijgen we berichten uit Limburg, vooral rond Schinveld, waar rare dingen schijnen te gebeuren. Eén verhaal bericht over jagers die een jong katje voor de lol uit het veld schieten. En ander verhaal gaat over het stropen van reeën. Wie kan ons daar meer over vertellen? Alle informatie, maar ook foto's en dergelijke zijn welkom. Wij weten daar wel raad mee.

Prins Bernhard ontving op zijn oude dag nog een keer een delegatie van de jubilerende KNJV. Volgens een woordvoerder van de KNJV heeft de prins het landelijke bestuur laten weten dat zijn vader hem heeft opgevoed met de gedachte dat jacht vooral zorg

is voor de natuur. We moeten daarbij niet vergeten dat het hier gaat om een oude prins die praat over een opvoedkundig verhaal van bijna een eeuw geleden. Zijn vader kun je dat nauwelijks kwalijk nemen, maar dat de huidige jagers-generatie nog steeds teert op de denkbeelden van honderd jaar geleden, is toch wel triest.

Veel 'jagers'leed is er te melden deze keer:

- In Zweden werd een eland jager vermoedelijk het slachtoffer van een bruine beer. Die beer moet er nu ook aan geloven, want de autoriteiten weten (bijna) zeker dat de jager door dit dier werd gedood. Het bericht in de pers geeft niet aan of het dier ook werkelijk is gevonden.
- In ons eigen land heeft een jager een drijver neergeschoten. De 67-jarige drijver is later aan zijn verwondingen overleden. Het gebeurde op de Papenvoortse Heide bij Nuenen in Noord-Brabant.
- In Engeland hebben jagers een dertienjarige jongen doodgeschoten. Drie volwassen jagers en drie tieners waren op een zogenaamde 'Lamping expedition', waarbij de jagers proberen dieren met een sterke lamp te verblinden en ze vervolgens af te schieten door te richten op hun reflecterende ogen. De Britse media meldten dat de schutter dacht dat hij een vos voor de loop had.
- Een Amerikaanse jager uit Fort Worth schoot vijf medejagers dood na een ruzie over een uitkijkpunt. Drie andere mannen raakten gewond. Volgens de Amerikaanse media zou de dader zich op een uitkijkpunt van andere jagers hebben bevonden. Toen de

eigenaren van de grond hem ontdekten, vroegen ze hem te vertrekken. Wie het vuur opende is niet bekend. De dader wist te ontsnappen, maar werd later door de politie opgepakt.

- Vorige maand sprak een rechtbank in Engeland een 52-jarige jager vrij die vorig jaar een vogelkenner had neergeschoten. De jager zag de verrekijker van de vogelaar aan voor de ogen van een vos!

En dan hebben we het nog niet gehad over John Kerry, de democratische presidentskandidaat van de Verenigde Staten, die zich zo nodig moest manifesteren als de man van het volk. Hij verscheen in gevechtspak voor de verzamelde wereldpers om te laten zien dat hij ook maar een gewone jongen is. Hij hoopte daar stemmen mee te trekken. Voor Kerry's actie moesten maar liefst vier Canadese ganzen worden gedood. Als tol voor de lol.

In een merkwaardig artikel in het Veluws dagblad van eind november lazen we over de besteding van MKZ gelden het volgende: G. Mulder en F. Metelerkamp lopen met hun dubbelloops jachtgeweren op de schouder voor jacht op hazen. 'En op roofvogels' vult een derde jager aan. Natuurlijk weten ze dat de Flora- en faunawet dat niet toestaat. 'Maar,' zo valt Mulder bij, 'omdat er zo weinig prooien zijn doen de rovers zich te goed aan zangvogels'. Ja, Mulder is een dierenliefhebber. Dit verhaal staat echt zo in de krant. Hoe durf je! Een poging om de

heren na hun uitspraken te laten vervolgen, wordt door de politie afgedaan met de opmerking dat ik ze op heterdaad moet betrappen. Eigenlijk zouden we ze voor de tuchtrechtcommissie van de KNJV moeten slepen. Want dit kan toch echt niet. Maar ja, de uitslag weten we natuurlijk al.

Het kan ook wel lukken, maar dan moeten ze de heren wel overlopen, zoals vorig jaar september in de buurt van Beilen.

Agenten konden die dag zes jagers betrappen op het schieten na zonsondergang. Ze maakten ook gebruik van lokvoer, maar omdat dat niet bewezen is, werden ze daar niet voor veroordeeld. Eén van de jagers had een emmer met een restje graan in de auto staan, maar zijn verweer was 'ik woon op een boerderij'. De politie telde na zonsondergang 61 schoten. De heren probeerden met allemaal smoesjes het tij te keren, maar de officier van justitie veroordeelde hen elk tot een boete van € 250,-.

Voor anti-jachtgroepen is er eens per half jaar een overleg ergens midden in het land. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jan van de Berg. Zijn telefoonnummer is (0547) 36 13 22.

Als u informatie heeft voor deze rubriek of wilt reageren, kunt u e-mailen naar de redactie van Argus (zie colofon) of schrijven naar Harry Voss, Olieslagershorst 103, 7328 NM Apeldoorn. Bellen mag natuurlijk ook: (055) 534 45 50.

Dierencoalitie presenteert

PAULINE DE JONG

Een coalitie van dierenbelangen organisaties heeft op 16 november een ludieke 'middeleeuwse' actie gevoerd bij de ingang van de Tweede Kamer. Namens de Faunabescherming, Wakker Dier, Bont voor Dieren, de Nederlandse Vegetariërsbond, de Dierenbescherming, de Vereniging Proefdiervrij en de Partij voor de Dieren werd een petitie aangeboden aan de voorzitter en leden van de vaste kamercommissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Minister Veerman voert een beleid dat ronduit middeleeuws is. Grauwe ganzen, kolganzen en smienten zijn weer bejaagbaar gemaakt, zwarte kraaien en kauwen zijn vogelvrij verklaard en op verzoek van een meerderheid van de Tweede Kamer is de minister voornemens de plezierjacht in internationaal beschermde natuurgebieden toe te staan. Dit kabinet heeft meer dan veertig concrete stappen teruggezet in de tijd op het gebied van het welzijn van dieren.

De organisaties wilden met deze gezamenlijke actie laten zien dat de overheid en kamerleden verantwoordelijk zijn voor een dramatisch 'Terug in de tijd' beleid als het om dierenrechten gaat. Het lijkt erop alsof al die discussies in het parlement, de beelden op tv en jarenlange campagnes niet bij een ieder in Den Haag zijn angekommen. De sleutelposities die vertegenwoordigers vanuit de intensieve veehouderij innemen in de regeringsfracties, geven aan dat dieren het in vrijwel alle gevallen afleggen tegen economische belangen.

Op het Plein voor de Tweede Kamer, gingen de actievoerders, letterlijk en figuurlijk, terug in de tijd. Vijfduizend jaar menselijke geschiedenis laat het beeld zien van uitbuiting en vernietiging van dieren. Soorten zijn verdwenen, verschrikkelijke slachtpartijen hebben plaatsgevonden en dieren hebben in de loop van de tijd een stempel gekregen als proefdier, schietdier, gezelschapsdier of consumptiedier.

Het dieronvriendelijke kabinetsbeleid wordt gepresenteerd door middel van een Tob 40 waarin de belangrijkste verslechtingen op het gebied van dierenwelzijn zijn samengevat. De Dierenbelangen Coalitie is van oordeel dat het onderwerp dierenwelzijn en dierenrechten van het publieke en politieke toneel is afgeleden. Het kabinet Balkenende zet geen stap vooruit maar veertig stappen achteruit en kiest voor een beleid dat het dier letterlijk weer vogelvrij maakt.

De Dierenbelangen Coalitie vraagt aan de politiek om het tij te keren. Geen terugkeer naar de donkere middeleeuwen voor

dieren. Daarom pleiten de zeven organisaties voor:

- - Parlementair onderzoek naar het dierenwelzijnsbeleid van de overheid;
- - Opname dierenrechten in de Grondwet opdat dieren niet afhankelijk zijn van de politieke waan van de dag;
- - Afschaffen van onethisch diergebruik zoals bontproductie, genetische manipulatie van dieren, plezierjacht, gebruik van dieren in circussen en ander 'middeleeuws volksvermaak';
- - Overheidsinzet bij substantiële vermindering van het gebruik van dieren: zoals een houdverbod voor uitheemse diersoorten.

De Tob 40

- 1 Verbod op legbatterij kooien teruggedraaid.
- 2 Door dit kabinet biedt de Flora en faunawet dieren veel minder bescherming dan voorheen.
- 3 De minister van VWS neemt geen maatregelen om openbaarheid rond dierproeven beter te regelen.
- 4 Het nertsenfokverbod is van tafel geveegd.
- 5 Het beloofde kooiverbod voor slachtkuikenmoederdieren gaat niet door.
- 6 Het beloofde verbod op de onverdoofde castratie van biggen is niet doorgezet.
- 7 Geen implementatie in de Nederlandse wet van de EU-verplichting om bij de biggencastratie te verdoven op een leeftijd vanaf zeven dagen.
- 8 Minister Hoogervorst weigert amendement Rouvoet uit te voeren waarin voor 2004 een budget voor het programma alternatieven voor dierproeven ter beschikking wordt gesteld.
- 9 Varkens mogen van dit kabinet weer krappier gehuisvest worden (Varkensbesluit is versoepeld).
- 10 Minister Veerman wil het jachtverbod in beschermde natuurgebieden schrappen.
- 11 Miljoenen veelal gezonde kippen, eenden, kalkoenen zijn doorgedraaid tijdens de vogelpest zonder goede reden.
- 12 De minister experimenteert met neocidol om kippen te vergiften. Het experiment wordt na enorm dierenleed stopgezet.

Tob 40 kabinet Balkenende

- 13 Nog steeds heeft het kabinet geen alternatief geregeld voor het massaal doden van dieren bij uitbraken van besmettelijke dierziektes.
- 14 Het kabinet laat na alle dierziektes de hoofdoorzaak, de ongekende veedichtheid in Nederland, ongemoeid.
- 15 Het kabinet weigert verzoek Tweede Kamer om import en handel van alle zeehondenbont te verbieden.
- 16 Het kabinet stimuleert de opzet van grootschalige viskwekerijen; de nieuwe vorm van bio-industrie.
- 17 Het kabinet blijft het oormerken van runderen, schapen, varkens en geiten verplichten ondanks een diervriendelijker alternatief en negeert zelfs een rechterlijk verbod.
- 18 De overheidscontrole op welzijnsregels is een wassen neus; de doelstellingen voor de controle van de AID wordt onder dit kabinet bij lange na niet gehaald.
- 19 Het ministerie wil dat de veehoudersorganisaties zichzelf gaan controleren op de naleving van wettelijke dierenwelzijnsnormen. De bescherming van dieren wordt daarmee uit handen gegeven.
- 20 Het kabinet doet niets tegen leeglopen koeienweides; ze legt zelfs weidende boeren extra strenge normen op.
- 21 Het landbouwministerie treedt niet of laks op tegen de steeds terugkerende illegale veetransporten.
- 22 Lagere overheden hebben de periode dat reeën vogelvrij zijn verlengd. Het kabinet laat het onder zijn ogen gebeuren en treedt niet op.
- 23 Veerman weigert op te treden tegen het illegaal routinematig couperen van staarten en hoektanden van biggen.
- 24 Het kabinet weigert verzoek Tweede Kamer in te willigen om de import van honden- en kattenbont te verbieden.
- 25 Vossen mogen van dit kabinet ook worden bejaagd ten behoeve van hobbydierhouders die hun eigen dieren onvoldoende beschermen.
- 26 De overheid 'regelt' diverse reclame-gelden (onder andere 'effe checken') voor de promotie van vlees; er is nauwelijks aandacht voor vleesvervanging.
- 27 De minister treedt niet op tegen de uierbrander; een nieuwe ontharingsmethode bij koeienuiers door de uier met een gasbrander te bewerken.
- 28 Het kabinet stelt geen welzijnsregels voor de kleinere bio-industrietakken; konijnen, kalkoenen, eenden en dergelijke; de sector zelf mag de regels bepalen.
- 29 Het al jaren geleden aangekondigde verbod op het couperen van schapenstaarten wordt, tegen het advies van dierenartsen, teruggedraaid.
- 30 Ondanks herhaaldelijk verzoek van politieke partijen en maatschappelijke organisaties weigert Minister Veerman fiscale stimuleringsmaatregelen te nemen voor diervriendelijke producten als biologisch vlees of vleesvervangers.
- 31 De overheidsinstantie AID negeert de EU-eis van een permanente beschikking over water voor zeugen; overtreding wordt gedoogd.
- 32 De Raad voor Dieraangelegenheden adviseert een verbod op diverse dodingsmethodes van vissen. Het kabinet heeft hier over niets geregeld.

- 33 Minister Veerman heeft het vage 'overlast' als nieuwe reden in de wet gezet om dieren te mogen doden.
- 34 Het kabinet ziet af van regels voor het houden van exotische dieren.
- 35 Goede wetgeving van de bescherming van gezelschapsdieren komt al twaalf jaar lang niet van de grond en de beperkte wetgeving die er is, dreigt afgebroken te worden.
- 36 Het kabinet heeft grauwe ganzen, kolganzen en smienten weer bejaagbaar gemaakt.
- 37 De minister van LNV gaat dusdanig slordig om met de vergunningverleningen voor biotechnologie bij dieren dat veel vergunningen zijn vernietigd of geschorst.
- 38 Zwarte kraaien en kauwen mogen van het kabinet weer het hele jaar worden geschoten en ook gevangen met vangkooien.
- 39 In de plannen voor het (her)testen van stoffen die in het milieu kunnen komen wordt niet of nauwelijks aandacht besteed aan de proefdierproblematiek.
- 40 Er wordt niets ondernomen tegen het aanhoudende illegaal uitzetten van fazanten.

Natuur- en dierenbeschermingszegels

In dit laatste deel van postzegels over (anti-)jacht en natuurbescherming laten we een aantal zegels en poststempels zien die te maken hebben met allerlei maatregelen en acties tegen de jacht en tegen het vangen van vogels. Dat vooral de laatste jaren juist deze aspecten met regelmaat op postzegels worden afgebeeld toont aan dat natuurbescherming in steeds meer landen een belangrijker rol is gaan spelen.

Acties tegen jacht en vogelvangst

Een organisatie die vroeger met name in Duitsland erg actief was, is het 'Komitee gegen den Vogelermord'. In hun stempel (1) hebben ze de mooie spreuk dat 'iedereen een opdracht heeft in de natuurbescherming'. De tekst op een zegel van Oeganda (2) is een oproep tegen stroperij, in het bijzonder tegen die van olifanten. Een fraaie algemene oproep tegen de zinloze jacht en vogelvangst zien wij ook op de velrand van een zegel uit Venezuela (3).

Vogelbescherming Nederland voerde in 1989 een briefkaartenactie in samenwerking met de Spaanse Vogelbescherming tegen de massale vogelvangst in Spanje (4). De afgebeelde kaart heeft helaas nooit geholpen: hij werd door de Spaanse PTT teruggestuurd omdat hij te laag gefrankeerd zou zijn... De Nederlandse PTT retourneerde hem vervolgens aan de afzender met een strafportkaart waarvan de restanten nog te zien zijn!

Met name op de najaarstrek gaat het bij de jacht op trekvogels jaarlijks om miljoenen vogels. In een Zwitserse stempel (5) wordt opgeroepen om hier actie tegen te voeren. De afgebeelde boerenzwaluw is heel toepasselijk gekozen. Het is bekend dat jagers in Italië, wachtend op echt interessante vogels om op te schieten, de tijd doden met het doelloos schieten op zwaluwen.

Het Wereldnatuurfonds organiseerde in 1990 een actie tegen de massale vogelvangst op Cyprus. Ter gelegenheid daarvan werd een bijzondere Eerste Dag Enveloppe uitgegeven (6). Op de afstempeling is een jongen te zien die een katapult afschiet en als bijbeeld hangt links een Puttertje in een vogelnet.

Een aardige postale oproep zien we in een stempel van Nieuw-Zeeland uit 1959. De tekst daarop luidt 'Schiet niet op inheemse duiven' (7).

Dierenbescherming en ethiek

Bij alle acties om de fauna te beschermen dreigen de ethische motieven nog wel eens onderbelicht te raken. Toch vormen deze de basis van de dierenbescherming en in combinatie met biologische motieven heb je dan de grondbeginselen van de fauna-bescherming. Zo heeft Franciscus van Assisi ongeveer negenhonderd jaar geleden de grondslag gelegd voor de vogelbescherming. Zijn liefde voor de vogels is treffend uitgebeeld op een Duitse zegel (8). Een stempel van onze Zuiderburen zinspeelt op de Wet op de Dierenbescherming (9) en één uit Bangladesh voert de veelzeggende tekst: 'Be kind to birds and beasts' (10). Het aspect van dierenwelzijn wordt fraai geïllustreerd op een Belgische zogenaamde 'publibel' (briefkaart met advertentietekst) in afbeelding 11. Zowel het tweetalige stempel als de oproep om lid te worden van de adverterende organisatie spreken voor zich. Het besef dat je er met dierenliefde alleen niet bent maar de dieren ook moet beschermen, is verwoord in de tekst van een stempel uit Luxemburg (12).

Tom Looij

